

Delavski svet železarne na Jesenicah je na svoji seji dne 28. septembra letos sklenil odpustiti vse upokojece, ki so zaposleni, so pa na delovnih mestih uslužbenec. Po sklepu jim bo delovno razmerje prenehalo 1. januarja prihodnjega leta. Vsega skupaj je prizadetih 26 ljudi, od tega tudi 9 bivših borcev NOV, zvečine starih partizanov. Tako med temi odpuščenimi najdemo tudi člana delavskega sveta, nadalje odbornika občinske skupščine, izvoljenega od delovne skupnosti, ki je obenem tudi predsednik občinskega odbora ZZB.

Eden izmed prizadetih, tovariš Franc Konobelj-Slovenko, je v »Železarju« št. 41 od 15. oktobra napisal »Odpri pismo upravnemu odboru železarne Jesenice«, kjer ugovarja sklepu in opozarja, da je odpust, kaj čudna proslava petindvajsetletnice začetka vstaje, se sklicuje na zakonitost in se pritožuje čez družbene organizacije v občini, ki niso priskočile odpuščenim na pomoč.

Dva člana kolektiva železarne sta v naslednji številki »Železarja« odgovorila tovarišu Konobelju, ki je medtem vložil zoper odpust pritožbo. Sestel se je tudi sekretariat občinskega odbora ZZB in prav tako vložil pritožbo.

Nashe uredništvo je poslalo na Jesenice svojega novinarja, da bi zvedel za mnenje obeh strani, tako predstavnikov delavskega sveta železarne in članov kolektiva kakor tudi prizadetih. Teško je namreč v tako kočljivi zadevi, kakor so odpusti upokojecev, ko ima vsaka od obeh strani svoje razloge za tak ukrep oziroma za ugovarjanje, reči, kdo ima prav. Zato smo sklenili, da bomo bralce seznanili z različnimi mnenji, bralci pa naj sami razsodijo, kdo ima prav in nam o tem pišejo. Tehna pisma bomo tudi objavili...

Franc ing. Mlakar, predsednik delavskega sveta železarne Jesenice:

Z upokojevcem smo imeli do zdaj pogodbeno delovno razmerje. Zaposlovanje upokojevcem vnaša v službo nered. Kako more biti nekdo v službi in v pokoju? Naš sklep velja samo za uslužbence, delovodje in obratovodje, ne pa za delavce. Upokojeni oficirji ali uslužbeni notranjih zadev naj se reaktivirajo, če hočejo delati. Pokojnik na naj jim služi samo za premostitev med prejšnjo in sedanjjo službo, oziroma za pridobivanje kvalifikacij.

Upokojece smo odpustili predvsem iz treh razlogov. Prvič imamo dovolj nezaposlenih, ki bi radi delali, pa ne morejo dobiti služb, ker te zasedajo upokojevcem. Drugič — to, da nekdo dobi i pokojnino in dohodek od zaposlitve, pomeni izkoriščanje družbe in neenakopravnost, saj dobi za isto delo veliko večje prejemke kot drugi. Tretjič, ti upokojevcem imajo dovolj delovne dobe, ker niso študirali, so pa na vodilnih položajih.

Milan Polak, uslužbenec železarne: Njegovo mnenje je prepisano iz »Železarja« št. 42 z 22. oktobra kot odgovor na »Odpri pismo upravnemu odboru železarne«.

Ko sem prebral odprto pismo upravnemu odboru, ki ga je napisal tovariš Slovenko, sem najprej onemel, ko pa sem ga prebral še enkrat, sem se počutil kot nekdanji borec prizadetega, ogoljufanega in razočaranega. Vsi tisti ideali, ki sem jih še nekje čuval in gojil iz vojnih dni do danes, so na mah splahnili.

Hvala tovarišu Slovenku, da mi je odprl oči. Res se ne morem pohvaliti, da sem bil že leta 1941 v partizanih, vendar lahko skromno priznam, da sem šel leta 1943, potem ko sem se vrnil iz internacije in se še dobro popravi nisem, v partizane, kamor sem sledil svetlemu primeru soborcev iz leta 1941 in 1942. Naj sedaj tudi sledim tem? To naj bo samo uvod za tiste, ki teh občutkov pri branju Slovenskega odprtega pisma niso imeli.

Tovariša Slovenka pa bi vprašal samo eno. Ali bo po tem svojem javnem nastopu lahko še kdaj mladim ljudem, porarajoči

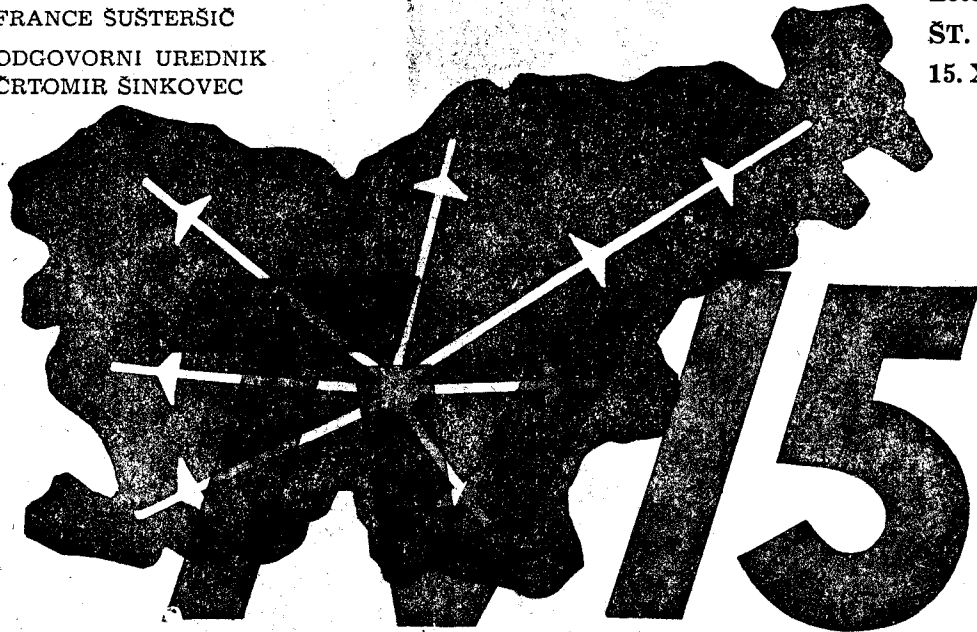
konit je po mojem mnenju in smo na takšen sklep že dolgo čakali, tem bolj, ker je pri nas vedno več mladih ljudi brez dela. Mogoče bo tovariš Slovenko tem mladim ljudem lahko dopovedal, da morajo čakati še nekaj časa na delo, da morajo še malo zategniti pas, saj ga je tudi on med vojno. Zdi se mi, da zakonodajalec ni bil takšnega mnenja kot tovariš Slovenko

in da je z bonitetami borcev do 9. septembra 1943 dal možnost, da se preskrbijo tisti borci, ki zaradi vojnih posledic ne morejo delati do 60. leta starosti, da bi si pridobili pravico do polne pokojnine.

V odprtem pismu tovariša Slovenka me je zabolelo tudi to, da očita upravnemu odboru, da

(Nadaljevanje na 3. strani)

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Leto IV
ŠT. 45
15. XI. 1966

Pred letnimi skupščinami Zveze združenj borcev NOV

Je že tako, da moramo od časa do časa pogledati tudi v statut Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije. Sedaj, ko se bliža leto svojemu koncu, je pravi, če se ustavimo tudi pri 34. členu tega statuta, ki pravi: »Vrhovni organ združenja je skupščina. Redna skupščina se skliče vsako leto, skliče pa jo odbor združenja.«

Praksa zadnjih let je pokazala, da nekatera združenja borcev, vojaških vojn invalidov ter rezervnih oficirjev in podoficirjev sklicujejo svoje redne skupščine že v novembru. Zato prav gotovo ne bo odveč že sedaj misliti na priprave skupščin, kajti če hočemo, da bodo le-te res ogledalo celotnega dela in uspehov združenja, morajo biti zares temeljito pripravljene. V poročilu, ki naj bo odraz kolektivnega dela vsega odbora, mora biti prikazana aktivnost odbora in vseh komisij, pa tudi aktivnost članstva. Seveda tudi poročilo o blaginjskem poslovanju ne sme manjkati. Le tako sestavljeno poročilo je lahko podlaga za plodno razpravo o delu v preteklem

letu in za predloge programa dela v prihodnje. Če pa hočemo na skupščini dobiti odgovor na vprašanje, kaj bomo delali prihodnje leto, potem moramo z izčrpnim poročilom o dosedanjem delu nuditi članom dovolj gradiva za široko razpravo in za premišljene predloge.

V členu 35 našega statuta je namreč rečeno tole: »Skupščina združenja obravnava poročilo odbora in nadzornega odbora, razpravlja o problemih članstva in ocenjuje dosežene rezultate; določa naloge za delo članov in odbora združenja; sprejme proračun dohodkov in izdatkov in potrjuje sklepni račun; določa število članov ter voli odbor in nadzorni odbor združenja...«

Lani in tudi prejšnjega leta

niso bili redki primeri, da je bilo poročilo odbora o enoletnem delu organizacije napisano na eni tipkani strani, čeprav je združenje med letom opravilo tudi take naloge, o katerih bi bilo vredno na skupščini ne samo poročati, marveč se o njih tudi nekoliko podrobneje pogovoriti. Povsem razumljivo je, da tako kratka poročila, v katerih ni niti opisano vse delo in tudi niso v njem nakazani problemi, na katere naleti odbor pri svojem enoletnem delu, ne morejo biti niti podlaga niti pobuda za plodno in stvarno razpravljanje o opravljenem delu in za predloge o usmerjanju organizacijske aktivnosti v prihodnjem obdobju. Odbor kot celota, pa tudi komisije, morajo na teh letnih članskih sestankih dobiti natančne smernice za svoje prihodnje delo. Take smernice pa je mogoče izluščiti samo iz zelo široke razprave članstva o delu in uspehih pa tudi o pomanjkljivostih in napakah v preteklem obdobju, ki je prepletena z navetili in predlogi pa tudi z opozorili na določene neurejene zadeve.

Tistim združenjem, ki namestijo sklicati svoje redne skupščine morda že v novembru ali decembru, ne preostaja ravno preveč časa za priprave nanje. Nekoliko več časa za vse priprave pa ostane na voljo tistim združenjem, ki bodo sklicevala svoje skupščine šele konec decembra ali po novem letu. Pri teh pripravah pa ne gre prezreti določil 23. člena statuta, ki pravi, da se mora na volitvah sestava vseh organov združenja in Zveze obnoviti najmanj za četrtino članstva. Ob upoštevanju tega načela je treba misliti tudi na to, da pridejo v odbore novi, res delavni člani, ki bodo s svojo prizadevnostjo, novimi pobudami in tudi s svojo delovno voljo prispevali k poživitvi in izboljšanju dela v odborih in komisijah.

Naj navedemo še določilo člena 26 statuta, ki pravi, da skupščina združenj polnovejavno sklepa, če je na njih navzoča polovica članov. Če se skupščina zaradi nezadostnega števila delegatov ne more vršiti, se odgodi za določeno obdobje, o katerem sklepa navzoči člani, v ponovnem primeru pa skupščina sklepa ne glede na število navzočih.

Če bodo odbori združenj upoštevali vse to in bodo res teme-

Težave, če je jabolk preveč...

Pridelovalci v največjem sadjarskem središču v Makedoniji, Prespi, ne pomnijo, da bi kdaj jabolka tako bogato obrodila kakor letos. Prav tako pa tudi nikoli doslej še niso bili tako v skrbeh, kako spraviti v promet okrog 15 milijonov kilogramov jabolk. Pridelovalci ne morejo najti kupcev, kljub temu, da so jabolka povpreč-

no za okrog 30 odstotkov cenejša kot lani. Pravijo, da je zaradi pomanjkanja uvoza jabolk upadla zanimanje odkupnih podjetij v Jugoslaviji. Zadruge in kmetijsko-industrijski kombinat »Prespanski jabolkov« v Resnu ne morejo sprejeti niti polovice pridelka, ker so njihova skladišča že polna jabolk. Delo — 5. XI. 1966

Fičkov je premalo za konkurencio

Sedanja letna proizvodnja 46.000 osebnih avtomobilov pa tudi proizvodnja 300.000 leten, kolikor je planirano za 1967. leto, ne zadostuje za kakršnokoli konkurenca na domačem in tudi na tujem tržišču. Rekel je 9. novembra ing. Prvoslav Raković, generalni direktor zavoda »Crvena zastava« iz Kragujevca na seji upravnega odbora osnovne gospodarske zbornice. Borba — 10. XI. 1966

Vprašanje je, če se plača...

Letos v oktobru so bila podjetja dolžna 360.000 dolarjev za surovine. Prisiljeni smo bili več izvažati, da nismo strojev ustavili. Vendar je vprašanje, ali ni ta rešitev le zasilna. Pokažite nam izračune, od kod je izvoz rentabilen oziroma gospodaren. Ni jih, ker tega nihče resno ne proučuje. Če kljub vsej prizadevnosti dobijo 12.000 dolarjev manj za izvoženo blago, kot si dal za surovine, potem resno dvomim v pravičnost izvoza. Delavska enotnost — 3. XI. 1966

Odškodnina za batine

Občinsko sodišče v Nišu je obsodilo miličnika Milivoja Djorovića in Dobrovića Bojovića da morata plačati vsak po 20.000 S-dir občanu Jakovu Nikoliću iz Niša, ker sta proti njemu nepravilno in nezakonito uporabljala fizično silo. Miličnika Djorović in Bojović sta 13. maja letos na poti srečala Jakova Nikolića, ga ustavila in ga tolkla s pestmi. Kot razloz za uporabo fizične sile sta miličnika navajala, da se jima je Nikolić upiral, kar pa so priče zanikale. Politika — 5. XI. 1966

Delaj, delaj odbornik...

Občinska skupščina v Trzinu je na zadnji seji sklenila sprožiti postopek za odpoklic odbornika občinskega zbora z območja Spodnja Bistrica. Predlog za to je dal krajevni odbor SZDL v Bistrici, ki je na zadnji seji razpravljaval o ne-delavnosti odbornika. Delo — 10. XI. 1966

Eks! za zlate medalje

V Mariboru se je podjetje Vito priključilo podjetju Vinag. To ni nič posebnega. Direktorja podjetja Vito ni več direktor. Tudi to ni nič posebnega. Sedaj se je odkrilo, da so pri Vito po svoje »pridelovali« vino: v kooperaciji z mestnim vodovodom, pri katerem so dobili poceni vodo, in s kemično industrijo, ki je dobavljala vinsko kislino, pa z navadno trgovsko mrežo, kjer so kupovali sladkor, in potem so iz domačih čimne izdelovali »stipizirano sortno vino«. Tudi to ni nič posebnega — če gledamo zgodovinsko: od Noe dalje je bilo že nešteto takih in podobnih goljufij. Nekaj posebnega pa je to, da so te sumljive tekočine prejele na vinskih razstavah v Ljubljani celo zlate medalje. Eks! in Na zdravje! za ocenjevalce vina. Tovariš — 3. XI. 1966

Občanovi zapiski

Sredi minulega tedna so se sestali bivši borci terena Stadion za Bežigradom. Kot po navadi je bila udeležba hvale vredna: okrog tri četrti na osem je bila dvorana — telovadnica v Šoli Vite Kraigherja — skoraj nabito polna.

Med razpravo sem si zabeležil več stvari, ki razburjajo duhove in nad katerimi visi velik vprašaj, če jih soočimo s socialističnimi načeli. Tako npr. ljudem ne gre v glavo, da ima nekdo, ki je šel v pokoj lanske leto ali letos, neprimerno večjo pokojnino kot njegov tovariš, ki je opravljal enako delo in je šel z enakim stažem v pokoj pred nekaj leti. So primeri, ko ima npr. šofer, ki je šel v pokoj lani, mnogo večjo pokojnino kakor uslužbenec z visoko izobrazbo, ki je bil v službi pri istem podjetju in je šel v pokoj pred petimi leti. Kdaj se bomo v tem pogledu približali socialističnim načelom? Kdaj bo valorizacija vsaj v grobem zgradila te nezasičene razlike? Spravi takšnega stanja ni nič čudnega, da se marsikdo ne more in ne more sprijazniti z mislijo, da bo šel v pokoj, čeprav ima službenih let že čez mero dovolj. Pri tem si namreč misli: če grem letos v pokoj, bom imel še kar dostojno pokojnino; toda kaj bo čez pet let, kakšna bo takrat moja pokojnina v primerjavi z drugimi?

Razprava se ni ustavila pri tem vprašanju, temveč je šla s primerjavo nesorazmerij v nagrajevanju še dlje. Tako je nekdo postavil velik

Bodice s sestanka

in oster vprašaj nad mesečni dohodek 1.000.000 (beri milijon) starih dinarjev, ki ga je deležen komercialni direktor nekega ljubljanskega podjetja — tako je vsaj poročalo »Delo« v eni izmed nedavnih števil. Mar smemo tako ravnodušni ob taki novici? Katero podjetje je tako dorežljivo in kdo je tisti komercialist? In kaj delo v tem podjetju samoupravni organi, da dopuščajo tako bogatenje? Menda ne bo nihče zagovarjal takšnega dohodka z načelom nagrajevanja po delu! Vsi smo za izvajanje tega načela, toda zdrava pamet nam pove, da naše materialne možnosti še ne dopuščajo takšnih razkošnih plač, ko hkrati vemo, da je med nami še mnogo ljudi (zlasti upokojevcem), katerih redni mesečni prejemki ne zadostujejo za življenjski minimum in si morajo zato iskati vseh mogočih postranskih zaslužkov. »Mar je dovolj, da smo to vest samo prebrali in se na njo zgolj?« je bilo slišati v razpravi. »Ob takih nesorazmerjih moramo povzdigniti glas in zahtevati razširjenost!«

Morda bo kdo dejal: kaj moremo, če je takšen osební dohodek v skladu s statutom oz. pravilnikom o nagrajevanju istega podjetja. Morda je to res. To pomeni, da je tisti pravilnik potreben temeljite revizije in da bi morali delavci naliti čistega vina uradnikom, ki so ga sestavljali. Možnosti za takšne prejemke obstajajo predvsem v nekaterih trgovskih oziroma posredniških podjetjih. Takšni prejemki prav gotovo niso rezultat dela v pravem pomenu besede, temveč konjunkturalni okoliščini!

Ob tem sestanku in pestri družbeni problematiki, ki jo je načel, velja ponoviti vprašanje, zakaj so drugi sestanki — npr. zbori volivcev ali Socialistične zveze — obiskani mnogo slabše, zakaj ljudje na njih ne razpravljajo tako pogumno o perečih zadevah. Prav bi bilo — je dejal predsedujoči — da bi se navzoče članstvo združenja borcev pojavljalo tudi drugje, da bi nastopilo s svojimi borbenimi stališči tudi na drugih zborih ter posegalo v komunalno in splošno družbeno problematiko kot upoštevanja vreden dejavnik. Ni dovolj, da kot član organizacije bivših borcev hodiš samo na njene sestanke. Borec moraš biti tudi drugod in povzdigniti svoj glas zlasti tam, kjer čutiš, da načela in pridobitve naše revolucionarne narodnoosvobodilne borbe bledijo ali so celo zapostavljene! F. S.

»Če bi partizani imeli takšno orožje, kot ga imamo mi...«, je rekel mlad vojak, ki je s skupino tovarišev obiskal muzej revolucije v Ljubljani. Taki obiski so del moralno-politične vzgoje vojakov naše armade. Tudi pripadniki enote, ki nosi ime po brigadi »Tone Tomšič«, so obiskali muzej in pazljivo pregledali razstavljeno gradivo. Skupino sta vodila dr. Tone Ferenc in kustos Matija Zganjar.

O priznavalninah borcem - prostovoljcem

V 44. številki glasila delovnega kolektiva Zvezarje Jesenice »Zvezarje« je bil objavljen dopis s seje odbora Zvezarje - prostovoljcev za severne meje. Clankar ugotavlja, da ni med njimi socialno ogroženih, in se pri tem sklicuje na okrožnico republiškega odbora Zvezarje - prostovoljcev, ki je bila dostavljena vsem občinskim skupščinam v Sloveniji; po okrožnici naj bi občinske skupščine prispevale vsaj skromne zneske v skupni sklad za izplačevanje priznavalnin borcem - prostovoljcem.

S predlogom, naj bi priznali priznavalnine tudi bivšim borcem - prostovoljcem za severne meje, se občinski odbor ZZZ NOV Jesenice strinja, vendar s pogojem, da prostovoljci izpolnjujejo pogoje za pridobitev pravice do priznavalnine. Ugotavljamo, da se je 80 odstotkov bivših koroških borcev udeležilo narodnoosvobodilne borbe; ti sedaj izpolnjujejo pogoje za priznanje članstva v ZB. Ostalih 20 odstotkov mladostnih borcev ne morejo priznati enakih zaslug, čeprav so bili za tiste čase odigrali pomembno revolucionarno vlogo.

Občinski odbor ZZZ NOV Jesenice se tudi ne strinja s sedanjim načinom delitve priznavalnin. Vse preveč birokratski je, zaprt vase; komisija za vprašanja borcev in invalidov pri občinski skupščini pri podeljevanju priznavalnin premalo sodeluje z združenji borcev (bivšimi

krajevnimi organizacijami), ki ne dvomno najbolj poznajo probleme prosilcev. Na ta način bi občinske komisije pravilno reševale tudi prošnje za podelitev priznavalnine bivših borcev - prostovoljcev za severne meje. Jeseniški borci menijo, da so do materialnega priznanja za nesebični boj upravičeni te tisti, ki poleg drugih pogojev nimajo dovolj sredstev za ekstenzenčni minimum,

K. Z.

LEPO JE BILO NA IZLETU

V krajevnem ZVVI v Smledniku je že stara navada, da priredijo večkrat za svoje člane izlet. Tudi letos so ga, 23. oktobra, Z avtobusom so se odpeljali v Kamniško Bistrico. Najprej so se ustavili v Kamniku in si ogledali vse krajevene znamenitosti, predvsem pa vsa spominska obeležja iz NOB. V Bistrici so člani občudovali lepote planin, nekateri pa so se z žičnico odpeljali na Veliko planino. Ob vrnitvi so si ogledali letališče na Brniku, ki ga večina še ni videla. Člani so bili z izletom zelo zadovoljni in so se na poti proti domu pogovarjali, kako bi bilo dobro, če bi takole šli na izlet tudi prihodnje leto, čeprav denarja ni preveč.

Peter Jenko

PIONIRJI BODO POMAGALI ZBIRATI PODATKE IZ NOB

Ob začetku šolskega leta so pionirji novomeške občine sklenili, da bodo v okviru akcije »Spoznavajmo domači kraj« zbirali podatke iz NOB. Pri tem jim bosta pomagali ZB in Društvo prijateljev mladine. Najprej bodo naredili seznam partizanov in aktivistov od 1941, nato pa seznama bivših vojni ujetnikov stare jugoslovanske vojske ter internirancev. Nato bodo zbirali podatke o materialni škodi,

ki so jo povzročili okupatorji. Popisali bodo porušena in požgana poslopja. Nadalje bodo naredili seznam padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja, zbrali podatke o naseljevanju beguncev po vaseh ter kdaj so prvi okupatorji prišli v kako vas.

Kot učence bo pionirje zanimala tudi zgodovina njihove šole. Zato se bodo zanimali, kateri učitelji so bili na šoli ob začetku vojne in kakšna je bila njihova nadaljnja usoda. Zapisali bodo, kako je potekal pouk, kdaj je šola postala partizanska in drugo.

Zbrali bodo tudi tisk, beležke, dnevnike, vojaško opremo, spomnike iz zaporov in taborišč. Ob koncu prvega polletja bodo vse zbrano gradivo razstavili na šoli. Ocenila ga bo posebna komisija. Akcija se bo končala 20. januarja 1967.

Pionirska aktivnost v tej smeri bi lahko služila za zgled tudi drugim občinam!

M. T.

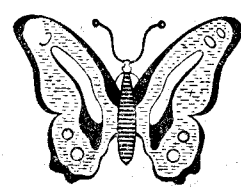
Na izletu po lepi Dolenjski

Člani ZVVI Slovenske Bistrice smo bili dne 23. oktobra t.i. na izletu. Bili smo na Urhu pri Ljubljani, kjer so mučili in ubijali naše ljudi. Ogledali smo si veličastni spomenik in muzej v katerem je zelo dosti dokazov, kaj vse so morale žrtve prestati preden so jih usmrtili.

Od Urha smo se odpeljali na Turjak kjer nam je domačin tovariš Brajerjev Pepi v tridnevno pripovedovanju prikazal lastnike gradu že iz turških vpadov pa vse do njihovega konca. Nadalje je prikazal in opisal potek bojev za Turjaški grad in zmago naše vojske

BORCI, obiskujte predstave kinematograf, ki objavljajo svoj spored v TV 15!

- KINO TRIGLAV, LJUBLJANA**
17. do 19. XI. 1966 »Vrela ulica«, ameriška kriminalna drama
20. do 22. XI. 1966 »Gold in mrtvi«, amer. barv. CS vojni film
- KINO VEČE - LJUBLJANA-POLJE**
18. do 17. XI. 1966 »Garsonjera«, italijanski film
18. do 20. XI. 1966 »Pregon iz pekla«, amer. barv. western
- KINO ZALOG - LJUBLJANA-POLJE**
19. do 20. XI. 1966 »Dvojni obroč«, domači vojni film
- KINO ZADOBROVA, LJUBLJANA-POLJE**
18. XI. 1966 »Samorastniki«, slovenski film po zgodbi Prežihovega Voranca
19. do 20. XI. 1966 »Prigode Toma in Jerryja«, amer. barv. risanke
- KINO CENTER, KRANJ**
15. XI. 1966 ob 18, 18 in 20 »Ljubezen v Las Vegasu«, amer. barv. CS
16. XI. 1966 ob 18, 18 in 20 »Ljubezen v Las Vegasu«, amer. barv. CS
17. XI. 1966 ob 18, 18 in 20 »Cat Ballou«, amer. barv. CS film
18. XI. 1966 ob 18, 18 in 20 »Cat Ballou«, amer. barv. CS film
- KINO STORŽIČ, KRANJ**
16. XI. 1966 ob 18, 18 in 20 »Londonski tate«, amer. barv. CS film
17. XI. 1966 ob 18, 18 in 20 »Zgoraj nebo — spodaj blato«, premiera francoskega barvnega filma
18. XI. 1966 ob 18, 18 in 20 »Ljubezen v Las Vegasu«, amer. barv. CS
- KINO SVOBODA, KRANJ**
18. XI. 1966 ob 19 »Zgoraj nebo — spodaj blato«, premiera francoskega barvnega filma
- KINO RADIO, JESENICE**
15. do 18. XI. 1966 »Bambi«, amer. barv. film
17. XI. 1966 »Greh ljubezni«, španski barv. film
18. XI. 1966 »Nedelja v New Yorku«, amer. barv. film
19. do 20. XI. 1966 »Major Dundee«, amer. barv. film
21. XI. 1966 »Pesem o pisanem balonu«, nemški barvni CS
22. do 23. XI. 1966 »Pod nebom Mehike«, mehiški film
- KINO PLAVZ, JESENICE**
16. XI. 1966 »Greh ljubezni«, španski barvni film
17. do 18. XI. 1966 »Pogled v zenico sonca«, jugosl. film
19. do 20. XI. 1966 »Pod nebom Mehike«, mehiški film
21. do 22. XI. 1966 »Major Dundee«, amer. barv. film
- KINO ZIROVNICA**
16. XI. 1966 »Močnejše od slave«, amer. barvni film
19. XI. 1966 »Bambi«, amer. barvni film
20. XI. 1966 »Pogled v zenico sonca«, jugosl. film
21. XI. 1966 »Ljubezen v Las Vegasu«, amer. barv. CS
- KINO DOVJE - MOJSTRANA**
17. XI. 1966 »Močnejše od slave«, amer. barvni film
19. XI. 1966 »Pogled v zenico sonca«, jugosl. film
20. XI. 1966 »Bambi«, amer. barvni film
22. XI. 1966 »Ljubezen v Las Vegasu«, amer. barvni CS
- KINO KOROŠKA BELA**
19. XI. 1966 »Nedelja v New Yorku«, amer. barvni film
20. XI. 1966 »Močnejše od slave«, amer. barvni film
21. XI. 1966 »Pod nebom Mehike«, mehiški film
- KINO KRANJSKA GORA**
17. XI. 1966 »Bambi«, amer. barvni film
18. do 19. XI. 1966 »Močnejše od slave«, amer. barvni film
20. XI. 1966 »Nedelja v New Yorku«, amer. barvni film

OBRTNO PODJETJE
»ENOTNOST«
IZOLA

Obrotno podjetje

»ENOTNOST«
IZOLA

- šivanje po meri
- ženska in otroška konfekcija
- pralnica
- razna manjša popravila vodovodnih instalacij in v gradbeništvu

Poizvedujemo

Prosimi tovariša Jožka in Matjažka Ježka, naj se mi javita. Bili smo skupaj v Sercevi brigadi. Antonija Vukšinič, Zelenbej 2, p. Medika

Iščem tovariša Alojzija Kosa in Vinka Frebasa, oba s Stajarskega. Leta 1944 sem bil z njima v nemški vojski na Francoskem. Avgusta smo skupaj pobegnili in se pridružili francoskim partizanom v pokrajini Leburno. Po vojni smo se skupaj vrnili iz Marseille v Jugoslavijo. Ignac Frelih, Davča 38, p. Sorica

Zahtevajte v trgovinah to odlično kavo. In če vam bo všeč, povejte še drugim.

Porto caffè

nad izdajalci. S Turjaka smo se odpeljali do Taborske jame, kjer smo se v restavraciji s solidno postrežbo okrepčali in tudi lepo pogovorili s hudomušnim gostilničarjem. Komur je invalidsko zdravstveno stanje dopuščalo, si je ogledal tudi zanimivo Taborsko jamo. Izlet je bil zelo prijeten in si vsi čani takih izletov še želimo.

Zahvaljujemo se tovarišem borcem s Turjaka za gostoljubnost, ki so jo nam nudili, še prav posebno hvala pa tovarišu Brajerjevemu Pepetu.

Spominjam se začetka tega grobišča. V avgustu leta 1942 so Italijani izbrali izmed internirancev delovno skupino in jo odpeljali na polje. Odkazali so jim rahlo vzvalovano zemljišče in veleli, naj začno kopati. »Ta teren je treba zravnati,« so rekli. »Kaj pa bo tukaj?« je vprašal neki radovednež. »Pokopališče,« se je glasil odgovor. »Za koga?« je bilo naslednje vprašanje. »Za vas,« je odgovoril vojak. Ta odgovor je legel nanje kot težka mora. Nekateri niso verjeli grozljivim napovedi, toda na žalost se je začela kmalu uresničevati.

Potem so zgradili na grobišču leseno hišico, da so vanjo spravljali orodje. Kaj vse je videla ta revna hišica, koliko iz-

POZABLJENE OBLJUBE

mozganih mrtvakov so nesli mimo nje v jame! In glej — ta hišica še zdaj stoji, v Tovarišu si lahko ogledate njeno fotografijo. Toda kakšna je po štiriindvajsetih letih! Stene so razmajane in začrnele, strehe skoraj ni več. In to bedno poslopje še zdaj služi čuvaju pokopališča, da hrani v njem vence, orodje in razne rekvizite. Kaj si mislijo tuji, ki obiskujejo pokopališče in vidijo to podrtost? ... Če naj hišica stoji kot spomeniški objekt, bi jo bilo treba že zdavnaj temeljito popraviti in zava-

Seja kontrolne komisije ZKJ. — V razpravi na seji kontrolne komisije Zvezarje komunistov Jugoslavije so menili, da se mora ob postavljanju odnosov med članstvom in vodstvi v ZK na nove osnove spremeniti tudi vloga kontrolnih komisij. Člani komisije so vztrajali pri tezi, da mora reforma v Zvezi komunistov privedi do tega, da se bo politika določala v splošnih partijskih razpravah, ne pa samo v vodstvih kakor doslej.

Plenum CK ZK Makedonije. — 8. plenum CK ZK Makedonije je sprejel sklep o reorganizaciji CK ter izvolil 15-člansko predsedstvo, 9-člansko IK in predsednike šestih komisij. Za predsednika CK je bil izvoljen Krste Crvenkovski. Na plenumu so razpravljali tudi o idejno-političnih in družbeno-ekonomskih problemih razvoja Makedonije do leta 1970 in o vlogi ZK pri njenem uresničevanju.

Stoletnica Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti. — Predsednik republike Josip Broz Tito je ob visokem jubileju naše pomembne znanstveno umetnostne ustanove med drugim dejal: »Naša znanost se danes razvija v novih razmerah, v razmerah samoupravljanja in ustvarjanja pravih in pravičnih socialističnih odnosov. Razvija se v času, ko se niso povsem urejena vsa vprašanja medrepubliških odnosov, zlasti vprašanja materialnega značaja.«

Bosni in Hercegovini samo 252 od 820 milijard. — Upravni odbor Sklada federacije za kreditiranje razvoja nezadostno razvitih področij je sprejel sklep, da se od skupnih sredstev 820 milijard starih dinarjev dodeli Bosni in Hercegovini le 30,7 odstotka ali 252 milijard starih dinarjev. Do napade je prišlo zato, ker je bil v končnem obračunu kot edini kriterij vzet osebni dohodek na prebivalca. Poslanci iz BiH so zahtevali, naj organi Zvezne skupščine še enkrat preučijo sklep.

Umrla je Kata Pejinović. — V Zagrebu je po hudi in dolgi bolezni umrla Kata Pejinović, ugledna revolucionarka in družbeno-politična delavka. Med vojno je bila med drugim članica AVNOJ in prva predsednica AFZ Jugoslavije. Bila je med organizatorji vstaje v Liki in mnogo prispevala h krepitvi bratstva in enotnosti Srbov in Hrvatov v Liki. Po vojni je opravljala vrsto odgovornih nalog v družbeno-političnih organizacijah Jugoslavije in Hrvatske.

Dunajsko sodišče obsodilo vojna zločinca. — Porota prizivnega sodišča na Dunaju je obsodila na 8 oziroma 12 let strogega zapora brata Johnanna in Wilhelma Mauerja, obtožena, da sta kot esesovca sodelovala v likvidaciji približno 40 do 50 tisoč Židov v poljskem mestu Stanislaw v letih 1941 do 1943. To je bil že drugi proces proti tema vojnima zločincema; na prvem v Salzburgu ju je sodišče oprostilo.

Dogodki tedna

Neposredna zveza med Parizom in Moskvo. — V Parizu so podpisali sporazum o vzpostavitvi neposredne zveze med Quasi d'Orsayem in Kremljem. Neposredno zvezo med vladama v Parizu in Moskvi so sklenili vzpostaviti že med obiskom francoskega predsednika de Gaulle v Sovjetski zvezi junija letos. Pričakujejo, da bo ta zveza pričela delovati čez nekaj tednov.

Italija: sprememba gospodarskega načrta zaradi poplav. — Mimo mnogih sprememb, ki bodo nastopile v italijanskem gospodarstvu zaradi nedavnih elementarnih nesreč, bodo slednje vplivale tudi na program gospodarskega razvoja za obdobje 1966—1970. V ospredje se postavljajo regulacijska in melioracijska dela, katerih nujnost so sedanje povodnji drastično poudarile.

Neonacistične sile v ZRN se krepijo. — Na pokrajinskih volitvah v Hessenu (pokrajini v osrčju ZRN) je neonacistična nacionalno demokratska stranka (NPD), ki jo vodijo zloglasni nacisti in esesovci, dobila 7,9 odstotka glasov. Zlasti zaskrbljujoče je dejstvo, da je neonacistična stranka dobila največ glasov v najpomembnejših hessenskih mestih; Frankfurtu, Kasslu, Darmstadtu, Wiesbadenu in Hanauu.

Erhard odstopil — Kiesinger novi kancler. — Po dolgotrajni odbi strankarskih bojev so v Zvezi republik Nemčiji zamenjali zveznega kanclerja. Erhard je moral odstopiti, predsednik vlade Baden-Württemberga Kiesinger pa je z večino glasov v Bundestagu postal novi zahodnonemški kancler. Je pristaš tesnejšega sodelovanja s Francijo in bo opravljal kanclerske posle samo do parlamentarnih volitev leta 1969. Po nekaterih informacijah je pripadal SS in SA.

Konferenca OAE končana. — Ob koncu konference voditeljev afriških držav v Adis Abebi so sprejeli več dokumentov, ki se nanašajo na problem Rodezije, dekolonizacijo španskih, portugalskih in francoskih ozemelj v Afriki, rasno diskriminacijo, gospodarsko, tehnično, kulturno in zdravstveno sodelovanje med afriškimi državami in še nekatera vprašanja. Za uresničitev sklepov bo skrbela OAE.

Indija: nemiri zaradi svetih krav. — Več kot sto tisoč demonstrantov iz raznih krajev Indije je v New Delhiju demonstriralo proti klanju krav v Indiji. V neredih je izgubilo življenje 7, ranjenih pa je bilo preko sto ljudi. Demonstrante so vodili hinduistični duhovniki. Člani vladajočih kongresne stranke so zahtevali, naj notranji minister Nanda odstopi, ker ni znal zatreti agitacij hinduističnih duhovnikov. Novi notranji minister bo obrambni minister Čavan.

Volitve v ZDA: poraz demokratov. — Američani so izvolili nov kongres, hkrati pa tretjino senata. Demokrati so v kongresu obdržali večino, vendar pa so si republikanci močno opomogli od poraza leta 1964. Na guvernerskih volitvah so republikanci zmagali v petih največjih ameriških državah — New Yorku, Pensilvaniji, Massachusettsu, Michiganu in Ohio. Prvi volilni komentarji pravijo, da rezultati pomenijo odpor proti vojni v Vijetnamu.

Se en resen spopad med Izraelom in Jordanijo. — Vojaške enote izraelske armade so ob podpori tankov in letal prestopile mejo in opravile povračilno akcijo zaradi smrti treh izraelskih vojakov, ki jih je raznesla mina, nastavljena na izraelskem ozemlju. Poročajo, da so Izraelci povzročili hude človeške in materialne izgube; umaknili so se, ko je komisija OZN za premirje pozvala obe strani, naj ustavita ogenj.

Ob tabornem ognju

V 44. številki revije Tovariš, ki je izšla po dnevu mrtvih, je bil pod naslovom »Pozaba, ki boli in žali«, objavljen članek o grobišču internirancev na otoku Rabu. Podoben članek je bil v tej reviji objavljen lamsko leto. Vsebinsko letošnjega članka lahko strnemo v ugotovitve, da se ni od lani nič spremenilo — grobišče še zmeraj ni deležno zadostne skrbi in nege. To boli in žali posebno nas, ki smo bili internirani na tem otoku in nas vse življenje spremlja spomin na žrtve taborišča.

Rabsko taborišče je bilo eno najhujših v Evropi. Ne vem, če so še kje živeli ljudje v tako strahotnih razmerah. Če ne bi bila že leta 1942 začela Italije zapuščati vojna sreča, bi bili vsi trpinji na Rabu pomrli od lakote, nesnage in bolezni. Do začetka 1943. leta je bilo na Rabu hujske kot v nemških taboriščih — tam so imeli jetniki vsaj streho nad glavo in najino potrebne sanitarne naprave, tu pa so živeli dobesedno v blatu. In pri vsem tem so morali poslušati pri nedeljski maši glas rimske cerkve, da se pokorijo za greh...

Spomin na mrtve internirance, žrtve nečloveškega fašističnega nasilja, je bil leta 1954 ovekovečen s spomeniško ureditvijo pokopališča v Kamporu in grobov prvih žrtev taborišča pri Sv. Eufemiji. Ureditelj je sama na sebi dostojna; bilo bi vse lepo in prav, če bi rabska občina, ki je ob odkritju slovesno prevzela obe grobišči v varstvo, držala obljubo, in če bi opravili na glavnem grobišču še dodatna dela, kakor so bila predvidena in projektirana.

rovati pred propadanjem. Drugače jo je treba podreti in zgraditi namesto nje dostojno poslopje, ki je bilo sicer ob spomeniški ureditvi predvideno in je bil baje napravljen zanj tudi načrt. Bilo je govora tudi o napeljavi vodovoda, da bi laže negovali cvetje in zelenice na grobišču. Od takrat je minila že vrsta let, ostalo pa je vse pri starem. Vzrok: ni sredstev. Človek se zgrozi, če pomisli, za kaj vse se je v zadnjih letih našel denar, ni se pa našel za dela, ki nam jih narekuje čut pietete do umrlih žrtev. Se posebno pa si to lahko štejem v sramoto, če pomislimo, kako skrbijo za podobna grobišča v drugih državah.

Med drugim beremo v Tovarišu o »slovenskem pokopališču«. Tudi na Rabu pravijo pokopališče »slovensko groblje«, kakor da bi bili tam pokopani sami Slovenci (iz Gorskoga kotara). Sicer pa je kaj malo važno, kakšne narodnosti so bili ljudje, ki so žrtvovali življenja v skupni protifašistični borbi — vsem smo dolžni enako zahvalo!

Obiskovalce pokopališča si ne more nabaviti niti dostojne razglednice. Kje so turistična društva in druge ustanove, ki se ukvarjajo s to dejavnostjo? Mar ne bi mogli poskrbeti vsaj za skromen splošno s kratko zgodovino taborišča? Za vso mogočo plažo se najde založnik — v knjigarnah in trafikah si lahko nabaviš razglednice golih filmskih lepot in neokusnih erotičnih prizorov — nikogar pa ni, ki bi poskrbel za dostojne razglednice kraja, ki nas bi moral spominjati in opominjati kakor žugajoč prst, naj ne dovolimo, da bi še kdaj prišel na oblast fašizem.

G.

Akcija, ki je peljala v smrt štiri brate Ambrožič

Čudim se, da tega nihče ne ve!

Kmalu bo minilo dve leti, odkar Jeseničani štirikrat tedensko slišijo znano melodijo »Oj Triglav moj dom...«. To je avizo Radia Jeseice. Ta lokalna radijska postaja ima vsako nedeljo ob 11. uri na sporedu oddajo »Mi pa nismo se uklonili!« in pa koledar važnejših dogodkov iz preteklosti. V oddaji »Mi pa nismo se uklonili!« borci obujajo spomine na dogodke iz NOB, ki so se dogodili na območju jeseniške in radovljiške občine, ali pa na dogodke, ki so jih občani teh komun doživeli v drugih krajih, raznih partizanskih enotah doma ali v tujini, spomini iz koncentracijskih taborišč, zaporov, ujetništva itd. K delu so prilegli tudi mladinci, ki po pripovedovanju borcev zapisujejo te dogodke. Prav zaradi tega je oddaja pri poslušalcih zelo priljubljena, zbu časa in pozabe pa bo iztrgano veliko dogodkov — težkih ali lepih spominov na burne čase naše novejšje zgodovine. Kako ljudje reagirajo na te oddaje, naj pove pismo, ki so ga na jeseniškem Radiu dobili letos v začetku septembra.

Pismo, ki ga je pisala VIKA AMBROŽIČ, vdova po ustreljenem talcu s Hrušice pri Jesenicah, se glasi:

»Prosim, oprostite. Sporočam vam, da sem v nedeljo, 31. julija poslušala vašo oddajo in koledar važnejših dogodkov okrog prvega avgusta 1941. leta. Slišala sem, da je bila prerezana telefonska žica ob progi, ki pelje v Rateče in do predora za Avstrijo in da nihče ne ve, kdo je to storil. Temu se čudim, saj so še po vojni govorili o tej sabotažni akciji. Usodna je bila za brate Ambrožič, ki so jih julija 1942. leta izdali in so Nemci iz maščevanja ubili še najstarejšega brata, ki je stanoval na Jesenicah in v tej akciji sploh ni sodeloval. Z nalogo, da se prereže telefonska žica ob progi, je prišel na Hrušico pokojni Viktor Kejžar po naročilu Ivana Krivca. Tovarš Krivec je prišel z Jesenic osebno prosit mojega moža, naj sodeluje v akciji. Ker pa nismo nikomur zaupali, je prevzela akcijo naša družina. Dobro se spominjam nedelje 1941. leta. Mož Franc je z nabrušenim bajonetom prerezal telefonsko žico ob zgornji progi, ki pelje z Jesenic v Podrožico na Koroškem. Brata Ernest in Valentin ter mladinec Božo Jerman pa so prerezali žico ob spodnji progi, ki pelje v Rateče. Z menoj je bila na straži moževa sestra Matilda. Vse te podatke ima ZZZ NOV Jesenice. Verjetno ne veste, zakaj smatram te podrobnosti za tako pomembne. Toda naša družina je zaradi te akcije veliko pretrpela. Štirje bratje so bili ustreljeni, drugi člani družine pa izseljeni in niti petletnemu sinu niso priznali, saj je tri leta preživel po raznih taboriščih. Prav tako menim, da bi tudi to moralo biti zapisano v vaši zgodovinski beležki, ker je ta akcija prispevala številu tolikih žrtev na Belem polju.«

Tako je pisala Vika Ambrožič s Hrušice. Po tem pismu, ki so ga bili na Radiu Jesenice zelo veseli, sem se takoj napotil na Hrušico, da bi o omenjeni akciji zvedel kaj več.

V začetku vojne so se Tomaž Godec iz Bohinja, Bernard z Bleda, Kejžar in Preželj z Jesenic večkrat sestali na Hrušici. Sestanke je vodil Ivan Krivec v mizarski delavnici Slavka Črnologarja, ki je leta 1942 padel kot talec skupaj z brati Ambrožič. Lani, ko so to delavnico preuredili v gostilno, so pod podom našli zakopani dve puški, ki sta bili last te skupine prvoborcev, Bajonet, s katerim so prerezali žico, je Ambrožičev oče prinesel iz Rusije, kjer je bil v času prve svetovne vojne v ujetništvu. O sami akciji pa je Vika Ambrožič povedala, da je ob spodnji progi, ki je peljala v Rateče, prerezal žico Ernest Ambrožič, medtem ko sta Valentin Ambrožič in Božo Jerman strazila. Na progi v Avstrijo je žico prerezal Franc Ambrožič, na straži pa sta bili njegova žena Vika (ki nam je posredovala te

Ivan Krivec, član okrajnega komiteja KPS Jesenice, usodnega dne v Kranjski gori

podatke) in sestra Matilda. Če bi imeli škarje, bi bila akcija hitreje končana, tako pa so žico rezali z bajonetom, kar je bilo zelo počasno in nevarno. Nevarno zato, ker je rezanje žice povzročilo veliko hrupa (cviljenja), ki se je slišalo daleč naokrog. Da je bila akcija zares drzna, se vidi tudi po tem, ker je bila vsega 100 metrov od takratne gostilne »Pri Kostanjšku«, v kateri so bili takrat nemški vojaki in policisti. Srečna okolnost je bila ta, da je takrat v gostilni nekdo zelo glasno igral na harmoniko. Nemci so bili drugi dan besni, še posebno, ker se jim je to pripetilo tako rekoč pred nosom. Spraševali so ljudi, če kdo kaj ve o tem. Vendar niso zvedeli ničesar.

Enajst mesecev kasneje so Nemci potrkali tudi na vrata Ambrožičeve družine. Vse brate so zaprli in strahovito mučili v jeseniških zaporih. Šef Gestapa jih je osebno zasliševal in mučil. Tudi ženo Franca Ambrožiča, Viko, je gestapovec Druschke pet dni mučil in zasliševal, in ko je spoznal, da od Vike ne bo nič zvedel, je zvito vprašal, če ji je znano, da bodo partizani

še enkrat minirali predor Podrožico. Vika mu je odgovorila: »Bodite no pametni; ali mislite, da so partizani tako neumni, da bodo hodili v dolino babam pravit, kaj bodo naredili.« Viko Ambrožič so potem prepeljali v begunjske zapore. Prav v tistih dneh, 27. julija 1942. leta, so partizani na Belem polju napadli nemški avtomobil in ubili dva višja nemška oficirja, enega arhitekta in enega vojaka. Partizani so se umaknili v okrilje gozdov, nemočni Nemci pa so se zopet poslužili svojih krvoločnih metod. Še isti dan so iz begunjskih zaporov pripeljali 45 talcev in jih na istem mestu postrelili. Na spomeniku na Belem polju je sicer 46 imen, vendar je eden od njih, Anton Ješe, umrl že v drvarnici begunjskega zapora za posledicami strahotnega mučenja. Tako je bilo tudi njegovo ime zapisano na seznamu ustreljenih talcev na Belem polju. Na kraju, kjer so se kot otroci igrali in se veselili življenja, so kot talci padli tudi štirje bratje Ambrožiči: 34-letni Ivan, 32-letni Franc, 29-letni Ernest in 20-letni Valentin, poleg njih pa še bratranec Franci Ambrožič.

Kdo je bil pravzaprav organizator akcije, o kateri smo govorili? Ivan Krivec je bil rojen 1906. leta v kraju Moslandl pri Lienzu v Avstriji. Njegov oče je bil Slovenec, mati pa Avstrijka. Po prvi svetovni vojni so prišli

v Tržič, 1926. leta pa so se preselili z družino na Jesenice, kjer je dvajsetletni Ivan dobil službo v kurilnici. Kmalu je začel zahajati v delavski dom »Pri Jelenu« in se družiti z jeseniškimi revolucionarji, posebno z brati Stražisar. Leta 1937. je bil sprejet v članstvo KPJ. Njegove napredne ideje in velika organizatorska sposobnost ga je kmalu dvignila med vzorne člane in borce za delavske pravice. V kurilnici je pred vojno organiziral partijsko celico. Kot član okrajnega komiteja Komunistične partije za Jesenice je bil med vojno zadolžen za politično delo v Zgornjesavski dolini. Marca 1944. leta je bil v Kranjski gori izdan in Nemci so organizirali pravi lov za njim. Ko je videl, da ne bo mogel uiti, se je sam ustrelil.

Od tistih, ki so sodelovali v akciji, ko so prerezali žice ob progi, sta živi samo še Matilda, sestra bratov Ambrožič, in Vika, vdova po pokojnem Francu Ambrožiču. Tudi žena pokojnega Ivana Krivca je umrla v taborišču Auschwitz, živi pa sta dve njegovi hčerki.

Tako je pismo Vike Ambrožič pripomnilo, da se osvetli dogodek iz prvih dni oborožene vstaje, ki je dokaj pomemben za zgodovino NOB, posebno za jeseniški muzej NOB ali za tiste, ki bodo o tem dogodku in tragediji na Belem polju še pisali.

JOŽE VIDIC

Odlična kava — Porto caffè

USTAVNA PRAVICA ALI PRIVILEGIJ?

(Nadaljevanje z naslovne strani)

deli v tovarni sodelavce na dva razreda, sam pa nas, borce, tudi deli na dva razreda, ne samo na dva, še na več: na tiste, ki so šli v partizane leta 1941, na tiste do 9. 9. 1943, pa na tiste, ki so šli v partizane po tem datumu. Na tiste, ki pa so komaj pričakali, da bodo odšli v pokoj, ker jim posledice vojne ne dopuščajo, da bi še delali, pa je tovariš Slovenko pozabil, mogoče so med njimi tudi taki, ki so kot on že leta 1941 odšli v partizane.

Zdaj pa jaz sprašujem tovariša Slovenka, ali ne gre po njegovih trditvah res za bolj za služne in manj zaslužne. Različnostimo to vprašanje! Tovariši sodelavci, roke na srce, in bodimo samo za trenutek tako skromni kot včasih ter priznajmo, da nam je družba za to, ker smo se borili, dala dovolj, več, kakor zmore. Tudi to priznajmo, da marsikdo od nas zaseda delovno mesto, ki mu strokovno ni kos, pa vendar le zato, ker smo bili borci.

Na koncu naj povem, da tudi jaz pišem v svojem imenu, čeprav sem prisljuhlil javnemu mnenju. Tovariši Slovenku pa moram priznati, da je javno mnenje takšno, kot je moje.

Tine Dolar-Ciro:

Največja sramota je, da o nameravanem sklepu delavskega sveta in upravnega odbora o odpustu upokojencev, borcev in uslužbencev aktiv ZB v tovarni sploh ni bil obveščen, niti ni vedel, da bodo na seji sklepali o borcih. Glejte, v železarni delam od leta 1936, razen vojni let, imam 5 razredov osnovne šole, toda prek izpitov in tečajev sem postal mojster. Taki, kot sem jaz, smo ljudje prakse in dobro poznamo svoje delo, bolje kot tisti, ki so prišli včeraj iz šol in si morajo šele pridobivati prakso.

Franc Konobelj-Slovenko:

Tudi občinski odbor ZZZ o tem, da bodo odpuščali upokojence iz železarn ni bil nič obveščen. Zanimivo je, da so med nosilci akcije zoper borce letos spet isti ljudje kot so bili leta 1962. Vse to pa pod geslom: »Koliko časa bomo borce še pestovali?« Tovariša Pesek in Podvis sta: prvi član delavskega sveta, drugi odbornik — pa sta vseno odpuščena. To je protizakonito. Govorimo o borcih, pa nobena izmed organizacij ni povedala, kaj misli njeno vodstvo. Kaj si bodo mislili mladi, ko bodo videli, kako ravnaajo z nami. Ali jih bo še kdaj mikalo, da bi se za kaj zavzemali tako, kot smo se mi, če bodo videli, da je edino plačilo ne-hvaležnost?

Andrej Podvis, predsednik občinskega odbora ZZZ in odbornik občinske skupščine, izvoljen v delovni skupnosti železarne:

Nekoč so nas silili v pokoj. Takrat za službo ni bilo hudo. Lani sem se želel reaktivirati, pa so mi svetovali, naj se nikar. Zato bom imel 20.000 dinarjev manjšo pokojnino. Sklep o našem odpustu je nezakonit, ker smo bili izvoljeni. Ali naj grem zdaj za fizičnega delavca, kar nam nekako ponujajo? Brez roke sem, mirovni vojaški invalid. Sploh pa je bil za reaktiviranje zadnji rok lani, tega smo zamudili, ker so nam tako svetovali, zdaj pa nas odpuščajo. Sicer res za zdaj nikogar izmed bivših borcev, ki so v službi, ne silijo v pokoj, toda upoštevajmo, da bo v prihodnjih petih letih okoli 200 naših ljudi v železarni, borcev pred 9. septembrom 1943, doseglo pravico do pokojnine. Ali jih ne bodo kar upokojili? So tudi taki, ki nočejo uveljavljati svoje pravice do dvojnega let, ker se bojijo, da jih bodo potem upokojili proti njihovi volji. To so ljudje, ki so čustveno navezani na železarno, saj so delali v njej po

30 do 40 let. V pokoj si želijo samo taki, ki imajo doma ali malo kmetije ali možnost za obrt.

Stane Adam, član komisije za zadeve borcev železarn:

Bili smo nemalo presenečeni, ko smo zvedeli za sklep o našem odpustu z dela. Vsi smo zaslužni v delavskem gibanju in za železarno, zdaj pa tako delajo z nami. Več ali manj smo se vsi poročili dosti kasneje kot drugi zaradi vojnih in povojnih razmer, zato imamo zdaj še majhne otroke. Zakaj se ne bi našli otroci smelt šolati, zakaj bi morali pri tem trpeti pomankanje? Ali je to zakonito, da bi jaz moral 6 mesecev čakati na odpust, če bi sam zanj zaprosil, oni pa mi lahko odpovedo službo v enem ali dveh mesecih? Nič niso vprašali, kdaj lahko človeka odpustijo in kaj bo potem z njim. V nekaj primerih bodo samo njegovo vprašanje s svojih ramen prevajali na občino. Človek ne bi nič rekel, če ne bi šlo samo za nas devet. Kolkiko je to med približno 7000 delavci v železarni? Če bi počakali vsaj še dve leti, da bi izsolali otroke... Ze pred leti so uradno ugotovili, da nismo za fizično delo, zdaj, ko smo starejši, pa nas spet silijo vanj...

Viktor Brun, predsednik komisije za socialna vprašanja borcev pri občinskem odboru ZZZ:

To je siljenje ljudi v brezdelje. V železarni je zdaj strokovnih kadrov dovolj, čuti se že prenasrševanje, manjka pa fizičnih delavcev. Tudi ženske delovne sile je na Jesenicah preveč. Ves postopek okoli odpustov je tog, brezdušen in administrativen. Pred sklepom bi lahko vprašali za mnenje prizadete ali ZB. Tudi obvestili so jih samo s kratkim dopisom brez pravnega podatka.

Vsi navzoči (razgovora z novinarjem so se udeležili Franc Konobelj-Slovenko, Tine Dolar-Ciro, Andrej Podvis, Viktor Brun in Stane Adam) so nato pripovedovali, kako so skupaj s prizadetimi skušali ugotoviti (med njimi so mnogi prizadeti tudi sami), kako bo sklep vplival na njihovo življenjsko ravnen. Navajali so tudi podatke:

Podvis ima nezaposleno ženo in dva otroke, ki hodita v osemletko, je 70-odstotni invalid. Pokojnine dobiva 71.000, do zdaj je prejemal v železarni 110.000 dinarjev na mesec. Do zdaj je znašal povprečni dohodek na člana družine nekaj nad 45.000 dinarjev, po odpustu pa bi znašal nekaj manj kot 18.000.

Gustelj Hribernik ima 133.000 dinarjev mesečnih dohodkov, pokojnine 65.000, vzdržuje pa hčer in ženo. Prej je znašal povprečni dohodek na člana družine nekaj nad 63.000 dinarjev, potem bi znašal nekaj nad 21.000.

Janez Robič ima dve hčerki, ki hodita v šolo. Zdjaj znaša njegov povprečni dohodek 45.000 dinarjev na člana družine, po odpustu bi znašal 16.500.

Tine Dolar ima ženo zaposleno, prejema 50.000, sam dobiva za delo z nadurami 120.000, pokojnine ima 68.000. Ima dva nepreskrbljena otroka. Zdjaj znaša povprečje na družinskega člana nekaj manj kot 60.000, potem pa bi 29.000.

Jože Zagar ima hčer in nezaposleno ženo. Zdjaj znaša pri njem povprečni dohodek na družinskega člana 67.000, potem pa bi 29.000.

Največ je prigovarjanja na račun Franca Konobelja-Slovenka. Ima zaposleno ženo in tri otroke, ki hodijo še v šolo. Zdjaj znaša pri njem povprečni dohodek na družinskega člana 55.000 dinarjev, potem pa bi se znižal na nekaj manj kot 32.000.

Za konec naj posredujemo še mnenje Staneta ing. Torkarja, ki ga je objavil v »Železarju« št. 42 pod naslovom »Pravica ali privilegij«:

»Zelo me je začudilo odprto pismo tovariša Konobelja, ki ga je naslovil na upravni odbor železarn ob njegovem sklepu o prenehanju rednega delovnega razmerja upokojenim sodelavcem v železarni Jesenice. Res je, da se v zadnjem času precej govori o nadaljnjem zaposlovanju upokojencev, za kar je dalo povod to, ker nekateri smatrajo upokojitev samo kot začetek prejemanja dvojnih osebnih dohodkov za enako delo. Posebno se to kaže pri uslužbencih in delovodjih. Zakoni dajejo določene pravice, ne dajejo pa nobenih privilegijev.

Posebno se mi zdi čudno, da je bil tovariš Konobelj prvi, ki se je oglasil na sklep upravnega odbora, saj v svojem pismu poudarja, da je bil med prvimi v borbi proti osebnemu izkoriščanju. Govori o majhnih otrocih, ki jih morajo nekateri še preživljati. Čudim se, da ne vidi, da morajo mnogi naši sodelavci samo z enim dohodkom, ki je verjetno manjši kot njegova pokojnina, preživljati celo družino. Tudi danes se moramo boriti za pravico, ali v isti sapi proti privilegijem.

Smatram, da zakon o pridobivanju pravic za pokojnino udeležencem NOV ni postavil nikjer zahteve, da mora iti borec v pokoj, če je še zdravstveno sposoben za delo in potem nadaljevati z rednim delom. Zakon je imel namen, da zaščiti tiste, ki so zaradi posledic vojne zdravstveno ogroženi in ne morejo dobiti zadostno število let in redno pokojnino. To so le-ti brez dvoma tudi zaslužili in jim ne sme nihče kratiti te pravice. Kolikor se tovariš Slovenko še čuti sposobnega za delo, naj se ponovno reaktivira in mu verjetno nihče ne bo kratil pravice do dela.

V Mavčičah pri Kranju so pred dnevom mrtvih in v počastitev 25-letnice vstaje naših narodov, na svečan način odkrili veličasten spomenik padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja. Spomenik so postavili in odkrili pred zadržnim domom. Hkrati s spomenikom so uredili tudi okolico takoj, da je kraj dobil povsem lepši in prikupnejši videz.

Spomenik je veljal nekaj nad 2 milijona S-din. Precej sredstev je prispevala občina, krajevna skupnost in krajevne organizacije, mnogo pa so prispevali tudi prebivalci sami. Na spomeniku je napisanih 26 imen, med katerimi je tudi ime narodnega heroja Vinka ZEVIKA-Zeleznika iz Praš pri Mavčičah, iz Mavčič je napisanih 13 imen, iz Podreče 8, iz Jame 3 in z Brega 1.

Svečanemu odkritju je prisostvovalo veliko domačinov in okolčanov ter predstavnikov družbeno-političnega življenja kranjske občine in drugih. Ob tej priložnosti so izvedli tudi bogat kulturni program.

R. Č.

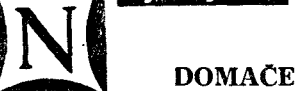
za vaš dom

lesonit

ILIRSKA BISTRICA

LJUBLJANA

DOMAČE IN UVOŽENE NOVOSTI ZA VAŠO JESENSKO GARDEROBO

V II. NADSTROPJU TRGOVSKE HIŠE **nama** IN V POSLOVALNICI »ELITA«

- ženski plašči: jersey, velour-nylon, tweed, boucle, diolen, moltopren
- ženski kostimi: velour-nylon, kamgarn, diolen, moltopren
- ženski plašči in kostimi iz prvovrstnega velurja
- ženski dežni plašči: polyester, diolen, nylon
- ugoden nakup ženskih plaščev iz črne boucleja po ceni N-din 150,00

- moški plašči: moltopren, polyester, diolen, kamgarn, tweed
- moške obleke: kamgarn, diolen
- moški športni suknjiči
- moški dežni plašči: polyester, nylon
- moške bunde in suknjiči iz prvovrstnega usnja
- moške elastične hlače — diolen

MODNI KROJI — NOVI VZORCI — IZBIRA ZA VSAK OKUS!

nama

LJUBLJANA

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Neprorokni telovnik
V Združenih državah Amerike so iz posebne keramične snovi izdelali telovnik, ki ga krogle ne morejo prebiti. Podobne telovnike so imeli tudi že doslej, vendar so jih s pridom uporabljali le v primerih, ko je šlo za krogle in drobce z majhno začetno hitrostjo. Novi telovnik pa je zanesljivo zaščitno sredstvo tudi za krogle z večjo hitrostjo.

Ameriško vojaško poveljstvo je za proizvodnjo teh telovnikov namenilo 900.000 dolarjev.

Vojaške zanimivosti

Radarji za patroljne čolne
Vojna mornarica Združenih držav Amerike je naročila posebne radarje, ki jih bodo vgradili na nove patroljne čolne, namenjene za uporabo na južnovietnamskem bojišču. Z radarji lahko na razdalji 30 kilometrov odkrijejo 30 m velike cilje.

Helikopter »hueys« z napravo za dimne zaves
Helikopterje tipa »hueys«, ki jih uporabljajo v Južnem Vietnamu, so opremili s posebnimi napra-

Sodobna
vojna tehnika

Od dneva, ko so v konstrukcijskem štabu sovjetskih znanstvenikov Mikojana in Gurjeviča imeli daljše posvetovanje, je preteklo dvajset let. Takrat so sklenili, da se bodo lotili konstruiranja novega reakcijskega lovca, ki se bo imenoval »MIG-15« (okrajšava za imeni Mikojan in Gurjevič). Če bo letalo ustrezalo, bo postalo — so sklenili — osnovni tip lovca in ga bodo vključili v oborožitev sovjetskega vojnega letalstva.

Za pogon letala so vzeli motor RD-45, ki je imel 2270 kg potiska. »MIG-15« se je od svojega predhodnika »MIG-9« razlikoval po krilih, ki so bila upognjena nazaj pod kotom 35 stopinj.

Tisto leto — 1946 — je bilo v vsej zgodovini konstruktorskega štaba Mikojana in Gurjeviča najbolj razburljivo. Mednarodne razmere so bile take, da je letalo moralo čim hitreje vzleteti. Šlo je za dneve... »MIG-15« so končali ob roku.

Dve leti kasneje so letalo izpopolnili in mu dali motor VK-1, ki je imel 2700 kg potiska. Za sovjetsko »petnajstko« (»MIG-15«), ki so ga imeli za

najboljši reakcijski lovec, je takrat vedel ves svet.

V tistih časih so uporabljali predvsem dva tipa reakcijskih lovcev: prvi je bil sovjetski »MIG-15«, drugi pa ameriški »sabra F-86«. Prišla sta nekako ob istem času. Ko so ju primerjali, so ugotovili, da je sovjetski lovec boljši, ker je bil okretnejši, imel pa je tudi boljšo oborožitev in druge lastnosti. To je bilo videti tudi v korejski vojni. Tam so se kaj kmalu pokazali v zraku sicer maloštevilni lovci »MIG-15«, toda pilotirali so jih najizkušenejši letalci korejske ljudske vojske. Ameriški piloti so se ustrašili. Zato je na ukaz ameriške vlade prišla v Korejo posebna skupina, sestavljena iz strokovnjakov letalske tovarne Lockheed, da na kraju samem ugotovi prednosti sovjetskega lovca.

Preden se je vojna v Koreji končala, je 1949. leta »MIG« dobil nova krila, ki so bila še bolj — pod kotom 45 stopinj — nagnjena nazaj, trup pa je bil nekoliko daljši kot poprej. Tako je nastal »MIG-17«. Poizkusni pilot I. Ivašenko je 1950. leta s tem letalom dosegel zvočno hitrost.

To je bilo torej prvo bojno letalo serijske proizvodnje, ki je lahko letelo tako hitro. Njegove odlike kot bojnega letala so prišle do izraza 1956. leta, ko so Izrael, Francija in Anglija napadli Egipt. To letalo je bilo mnogo boljše kot »mister IV.A«, s katerim je bilo oboroženo izraelsko in francosko letalstvo.

V desetih letih (1940—1950) so letalo že tako izpopolnili, da je njegova hitrost narasla s prejšnjih 650 na 1114 kilometrov na uro. Nato je prišlo do začasnega zastoja, toda takrat so se že pripravljali na preboj zvočnega zidu. Že 1953. leta so letalo naglo povečala svojo hitrost. Nastal je novi »MIG«, ki se v marsičem razlikuje od svojih predhodnikov.

Od 1950. leta dalje so novi »MIG-19« začeli serijsko izdelovati tudi v češkoslovaških tovarnah. Letalo ima dva motorja, pod krili, ki so nagnjena proti repu pod kotom 55 stopinj, pa so protiletalske rakete (rakete »zrak-zrak«). Ščasoma so nastale še nove inačice reakcijskih lovcev. Opreмили so jih z radarji, povečali so jim hitrost na 1140 kilometrov na uro, dvignili so se lahko že 18.000 metrov visoko, letali pa 2200 kilometrov daleč.

Letalskega mitinga, ki so ga priredili 1956. leta na tušinskem letališču pri Moskvi, se je udeležilo tudi novo letalo »MIG-21«. To letalo je za široko javnost pomenilo veliko presenečenje, čeprav je bilo le malo mlajše od »MIG-19«. Njegova posebnost je puščičasto krilo, ki je nagnjeno že 58 stopinj. Motor ima 6800, z dodatnimi rezervoarji pa 8600 kg potiska. Letalo pa je doseglo že dvakratno hitrost zvoka.

V konstrukcijskem štabu Mikojana in Gurjeviča so »MIG-21«

še nadalje izpopolnjevali. Namesto puščičastega je dobil delasto krilo. Krilo je še bolj nagnjeno — pod kotom 60 stopinj. Na nos letala so vgradili radar-skop anteno. Izpopolnjeni tip letala »MIG-21« se komaj v štirih minutah povzpne 12.000 metrov visoko, hitrost pa mu je 2,2 maha (približno 2500 kilometrov na uro).

Poznamo več inačic letala »MIG-21«, ki se medsebojno razlikujejo po nekih konstrukcijskih podrobnostih. Ena izmed njih je tudi »E-66«, s katero so sovjetski piloti dosegli mnoge svetovne rekorde. Poizkusni pilot in heroj Sovjetske zveze G. Mosolov je 31. oktobra 1959. leta letel s hitrostjo 2380 kilometrov na uro in s tem dosegel svetovni rekord. Naslednjega leta 16. septembra pa je heroj Sovjetske zveze K. Kokinaki na »E-66« letel celo s hitrostjo 2590 kilometrov na uro.

Razvoj letala »MIG« pa še ni končan. Proti koncu šestega desetletja je nastal nov lovec, ki

je v spisku svetovnih rekordov označen z »E-166«. Javnost je zvedela zanj šele 1961. leta. V tujem tisku ga poznajo pod imenom »MIG-23«. Ima še daljši trup in bolj nagnjena krila kot njegovi predhodniki. Ker je njegov trup v zadnjem delu nekoliko širši, strokovnjaki menijo, da ima dva motorja s potiskom kakih 11.000 kilogramov. Leti pa s hitrostjo, ki je 2,5-krat večja od hitrosti zvoka.

V 1961. in 1962. letu so sovjetski piloti z »E-166« dosegli nekaj novih svetovnih rekordov. Absolutni rekord je znašal 2678 kilometrov na uro, toda že 7. maja 1962 je pilot G. Mosolov letel s hitrostjo več kot tri tisoč kilometrov na uro.

Konstruktorji so vse te uspehe dosegli pred štirimi ali petimi leti, medtem pa so izdelali še mnogo letal tipa »MIG«, hitrejših od prejšnjih. Mikojan in Gurjevič sta namreč v tem času konstruirala tri ali štiri tipe novih reakcijskih lovcev, ki jih izdelujejo že serijsko.

Fotografija z uprašajem

Skupina petih deklet in šestih fantov, vseh v uniformah, se je zbrala pred fotografovskim objektivom. Partizan na desni ima preko rame obešeno torbo. Po uniformah sodeč je fotografija nastala leta 1944, verjetno v Beli Krajini. Bralce prosimo, da si fotografijo pazljivo ogledajo in nam sporočijo vse, kar vedo o njenem nastanku.

vami za postavljanje dimnih zav

vami za postavljanje dimnih zav

Ročni metalec na helikopterju lahko odvrže kakih tristo dimnih bomb, ki zadostujejo za tisoč metrov dolgo dimno zaveso.

Vozilo »tilcar«
»Tilcar« (Tactical Infantry Load Carrier Amphibious Remote — taktično pehotno amfibijsko transportno vozilo) je namenjeno za prevoz opreme in raznega materiala na večjih razdaljah in na etabo prehodnem zemljišču. Vozilo ima dvanajst koles, vodne ovire pa kar preplava. Giblje se lahko s hitrostjo pehotne patrolje, pa tudi s hitrostjo motorizirane kolone. Za tovor ima prav toliko prostora kot trizetrtonsko terensko vozilo — sedem kvadratnih metrov.

»Tilcar« tehta približno 1000 kg in ga lahko spuščajo iz letal s padali ali pa ga z vrvmi privežejo pod helikopter tipa UH-1B.

Naposled je človek vzletel

To se je zgodilo v Madridu. Na sedemnajstem mednarodnem astronavtskem kongresu so bile seje moreče. Mit o skrivnostih je učenjakom zapečatil usta. Kongres se je dolgočasil.

Tedaj pa je treščilo. Zavrteli so ameriški film, na katerem je bilo videti človeka, kako leti — ne da bi šlo za kak trik — nad floridskimi močvirji, kako drvi s hitrostjo sto kilometrov na uro skozi razpetino nekega mostu in kako plava, nato pa se spet dviga iz vode — ko da se igra z vsemi elementi.

Gre za čarovnijo? Ne, toda človek je z dvema posodama utekočinjenega plina uresničil davni orientalski sen o letečih preproгах.

Leteči pas je moč usmerjati kot kak motor. Letalec z dvema ročajema uravnava pogon — dva curka vročih parovodikovega peroksida. Gugalnice letalec onemogoča s svojim telesom. Če pa bi

kaj odpovedalo in bi letalec moral pristati, bo z enim samim gibom vžgal telovnik-raketo, s katero bo lahko ob hitrosti 90 kilometrov na uro in iz višine 24 metrov odskočil 262 metrov daleč. Sicer pa je vsa naprava, če je prazna, težka trideset kilogramov, v posode pa gre 21 kilogramov goriva.

To napravo so že uporabili v filmu »Operacija grom«, kjer se je James Bond z njeno pomočjo rešil pred morilci. Če pa jo bo uporabljal človek tudi na Luni, bo lahko delal šestkrat večje skoke: to bo »vesoljski taksi«.

»Telovnik-raketo« sta izumila ameriška inženirja John K. Hubert in Mendell F. Moore. Ni pa še popolna in je zato ameriška vojska ponudila deset milijonov novih frankov, da bi jo razvili v tak aparat, s katerim bi lahko pešec s svojo opremo vred preskakoval vse ovire. V zadnjih petih letih je sedem poizkusnih pilotov izvedlo že več kot dva tisoč petsto poletov. Njihovo mnenje o tej napravi je moč ugotoviti iz naslednje izjave: »To je čudovito! Človek bi dejal, da ga roka kakega orjaka zgrabi za pas in dvigne kvišku.«

Kombinat

»MLINOTEST«

AJDOVŠČINA

proizvaja v lastnih modernih mlinih vse vrste belih in krušnih mok, kvalitetne koruzne izdelke, jašprenj in ajdovo moko.

Izdelki so po želji kupca parkirani v teži od 0,50 kg dalje. Potrošniki! Zahtevajte proizvode Kombinata »Mlinotest«.

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital
TOVARNE SVILANIT KAMNIK

Borcem 2. brigade VDV

Odbor za proslavo 2. brigade VDV je pred kratkim razpravljal o zapisu brigadne kronike in o srečanju borcev te brigade, ki ji je skupščina občine Nova Gorica podelila domicil.

V zvezi s tem prosimo vse borce 4. bataljona 2. brigade VDV, da pošljejo sledeče podatke:

- priimek, ime, ilegalno ime in točen naslov
- kateri četi in vodu je pripadal
- čin in funkcijo
- ali je bil ranjen, kje in kdaj
- ali ima gradivo o borbah in akcijah ter fotografije.

Podatke pošljite čimprej na naslov: Janko Kovačič, Ljubljana, Česnikova 8.

Odbor za proslavo 2. brigade VDV

Uspehi rastejo iz združenih sil

Prav gotovo ni veliko združenj borcev, ki bi tako marljivo in tudi tako uspešno izvedla akcijo negovanja tradicij NOB, kot to delajo pri ZB Milan Česenik v ljubljanski občini Vič-Rudnik. Po lanskem skupščini so izvolili v komisijo za negovanje tradicij res delavne in zelo iniciativne člane. Svoje naloge so se le-ti lotili tako, da so najprej izdelali program svojega dela, pridobili za sodelovanje odbor krajevne skupnosti, društva prijateljev mladine, občinski komite mladinske organizacije in uprave štirih osnovnih šol na svojem območju.

Na podlagi vsega tega so sklenili prirediti v kinu Vič tedenske matinee, na katerih bi predvajali filme s tematiko iz NOB. Tako so letos v maju in juniju predvajali štiri filme in to: »Ne joči, Peter«, »Na svoji zemlji«, »Trenutki odločitve« in

»Desant na Drvar«. V novembru in decembru pa imajo na programu filme: »Balada o troben-ti in oblaku«, »Druga stran medalje«, »Kala«, »Ešalon dr. M.« in »Izdajalec«. Prva matineja po tem jesenskem programu je bila 6. novembra. Matinee prirejajo vsako drugo nedeljo.

Obisk teh kinopredstav je bil doslej kar lep, saj je odpadlo na posamezno predstavo povprečno nad 450 otrok in mladine.

Vse režijske stroške teh predstav krijejo iz dohodkov minimalne vstopnine (50 starih dinarjev), če pa to le ne zado-

stuje prispeva manjkajoče odbor krajevne skupnosti. Ugotoviti pa je vsekakor treba, da je ta način negovanja tradicij povsem uspel, kar potrjuje tudi obisk matinee. Toda aktivnost članov komisije in vsega odbora združenja se ni ustavila samo pri tem, učencem osnovnih šol in gimnazije od časa do časa pripoveduje nekaj njihovih članov o svojih doživljajih iz partizanskih časov. V načrtu imajo pa še druge oblike prenašanja tradicij na mladino, toda s tem bodo začeli šele prihodnje leto.

V. M.

Plin je švignil iz cevi in človek bo vsak hip vzletel

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

»Svatje razorožili sovražnika«

Svinica je vas ob železniški progi Sunja—Novska. Pred vojno so vaščani živeli mirno, fantje pa so odhajali v kmetijske šole in poljedelske tečaje. Med njimi je bil tudi Živko Bronzić. V šoli je prišel v stik z naprednimi idejami, sekretar partijske celice Simica Dragić pa ga je sprejel v SKOJ.

Po razpadu Jugoslavije so se po Svinici začele sprehajati ustaške patrulje, tu pa tam koga

Zaprl so ga v sobo v prvem nadstropju neke vaške hiše. »Kako naj z zvezanimi rokami skočim na cesto,« je razmišljal Živko. »Pa vendar bom poskušal.«

Počasi je odprl okno in zlezal med okvir. Ker je bila noč, ni mogel videti, koliko je do tal. Prislunil je, če je kdo na cesti.

Stražar, ki se je sprehajal na drugi strani hiše, je slišal, kako je nekaj cepnilo na tla.

Priskočil je in posvetil. Živko se je že dvignil. Ni imel kaj premišljevat. Preskočiti mora ograjo. Stražar je pritekel pod okno. Opazil je, da nekdo beži. Zato je pomeril in ustrelil. Pok je spravil na noge še ostale orožnike. Nastal je pravi direndaj, toda Živko je bil tedaj že na varnem.

Konec leta so se med prepevanjem nenavadnih svatov in cingljanjem kraguljkov bližale

sovražnikovi postaji v Gornjem Hrastovcu sani, v katerih je sedela tudi prava nevesta, oblečena v narodno nošo. Svatje so prepevali, zraven pa tudi jedli in pili. Vodja skupine je bil star komunist Petar Babij, poleg njega pa je sedel Živko Bronzić.

»Kaj misliš, se nam bo zvijača posrečila?« je vprašal Živko Petra.

»Upam, da bo vse v redu. Samo da sovražnik ne ugotovi naših namer, preden bomo pripejlali do postaje. Ko bomo tam, ne bo več težav.«

»Bojim se za nevesto. Preplašila se bo.«

»Brez skrbi, saj je pogumna. Sicer pa se nam je prostovoljno pridružila. Dobro ve, kaj nameravamo.«

Postaja je bila že pred njimi. Videti je bilo tudi stražarja.

»Pripravite se,« se je Petar ozrl na borce. »Živko, zapoj...«

Fant je začel prepevati na ves glas, drugi pa so ga spremljali. Stražar je zastal in opazoval vprego, ki se mu je bližala. Postal je radoveden. Ko so se sani pred njim ustavile, se je prvi oglašil Babij:

»Kako se počutiš, prijatelj? Te zebe?«

Stražarju so bili veseli svatje kar všeč.

»Vzem steklenico in potegni iz nje, da se boš segrel,« mu je Babij ponudil žganja.

Borci so poskakali s sani. Opetekali so se, ko da bi bili pijani.

»Kje pa so še drugi prijatelji?« je stražarja povprašal Živko Bronzić.

»Notri se grejejo,« je odgovoril vojak.

»Tudi z njimi hočem piti,« je Živko dvignil steklenico nad glavo. »Pokličij jih,« je nato naročil enemu izmed svojih skojevcev.

»Ne, ni treba. Jaz jih bom...« se je stražar sam ponudil.

Poklical je po imenu vse tiste, katerim je čuval postajo in progo. Vojaki so se lotili žganja, ne da bi videli v tem kaj sumljivega. Ko pa so bile steklenice že na pol prazne, je Babij namignil svojim ljudem.

Tudi nevesta je skočila. Nastalo je prepiranje. Partizani so kmalu obvladali nasprotnika. Tako so za svojo skupino dobili, razen drugega orožja, tudi prvi puškomitraljez.

JANKO BERNIK:

IZ ŠKOFJELOŠKIH GOZDOV V NEMŠKA TABORIŠČA

Bližala se je jesen. Tovarna je delala s polno paro. Slabe delovne razmere pa tudi pogoste sabotaže so pripomogle, da so kakšen dan dobili pol in še več nerabnih produktov. Zato je vodstvo straže prevzela zver v človeški podobi, Sauer, dema iz Zemuna, »folksdojčec«. Nekega jutra sem šel iz tovarne na stranišče. Tam je na bodeči žici z raztegnjenimi rokami in nogami visel jetnik. Nek delavec nočne izmene mi je povedal, da je bil Sauer pijan prišel v halo, pričel pretepati jetnika, dokler ga ni ubil, nato pa so ga morali njegovi tovariši obesiti na ograjo. Kasneje se je Sauer izgovarjal, da je jetnik hotel pobegniti. Tudi drugi »folksdojčerci« niso bili nič boljši od Sauerja. Ko smo marširali na delo, je večkrat kak »folksdojčec« poklical iz vrste jetnika in mu ukazal, naj mu zaveže čevlje. Jetnika, ki je ubogal, je ustrelil, in nato dejal, da je jetnik hotel pobegniti.

Septembrskega dne 1943 se je po taborišču razširila vesela novica, da je Italija kapitulirala. Nekaj dni zatem smo izvedeli, da so v taborišče prignali italijanske jetnike. Radovedni smo se napotili na karanteno. Zagledali smo ostarele ljudi, slabo oblečene in premražene. Prvega, ki je stal ob žici, sem nagovoril. »Nisem Italijan. S Primorske smo. Italijani so nas internirali že leta 1941 in do sedaj smo bili na jugu Italije. Ko so v Italijo vdrl Nemci, smo se napotili domov. Na pol poti pa so nas ujeli in nagnali v to taborišče.«

Primorci so tod strašno trpeli. Ze naslednje jutro je eden umrl. Niso bili vajeni hudega mraza. Decembra se je razširila vest, da jih bodo pustili domov. Prepozno: v treh mesecih je umrlo več kot dve tretjini trpinov.

Nekaj tednov kasneje so na drugem koncu delovne hale montirali star stroj za pranje zamaščenega materiala. Na njem je prvi začel delati neki star Nemec. Bil je len, pa ga je nadomestil neki Poljak. Ta možak je kmalu zbolel. Njegovo mesto je zasedel neki Čeh. Tudi on je kmalu zbolel. Takrat so k stroju došli mene. Čeha sem vprašal, zakaj vsakdo zboli pri stroju. »Tudi ti boš kmalu zbolel. V kotlu vre voda, pomešana s sodo. Kmalu se ti bo okrog srca pričela nabirati voda in zrel boš za krematorij.« Prvi hip je kazalo, da je moja usoda zapečatena. Toda kasneje mi je stroj prinesel mnogo ugodnosti. Skrivoma sem pral perilo, kuhel krompir ter si tako zaslužil dodatne hrane. Poleg tega sem dobival podvojeno količino cigaret; za težko delo, je rekel Sauer.

Nastopila je pomlad leta 1944. Ameriška letala so pričela preletavati naše taborišče. Skoraj vsak dan smo imeli alarm. Civilisti so se umaknili v bunkerje, nas pa so pustili na delovnih mestih. Vsakega alarma sem se razveselil. Dve uri sem lahko v miru pral in si tako služil nekoliko boljši vsakdanji kruh.

Sredi poletja so tudi nas začeli naganjati v bunkerje. Blizu kamnoloma Vinergraben so Nemci v hrib izvrtali dolge tunele. Pogosti bombni napadi so vedno huje mrtvili delo. Ljudje so padali od izčrpanosti. Ko smo vsako jutro čakali na zbornem mestu na odhod na delo, smo videli nočno izmeno, ki je nosila mrliča. Tudi podnevi, ko nas je okrog 20 tisoč bežalo v tunele, smo vsepovsod videli kupe mrličev. Gorje, če si v tunelu padel. Kot val so te beželi zgrabili in te pregazili do smrti.

Nekega januarskega jutra 1945 smo vstali in hoteli oditi na delo. Toda ukazali so nam, naj še naprej ležimo. Naslednjega dne smo zopet šli na delo. Po taborišču so se razširile govorice, da se je v Mauthausnu uprl smrtni blok Rusov. Nekaj jih je napadlo stražarski stolp in ubilo stražarja. Nato so namerili mitraljez na sosednji stolp. Drugi jetniki so nametali deske in oode na žice z elektriko. Nekaj jih je pobegnilo, še več pa so jih postrelili na begu.

Tudi v našem taborišču je kazalo, da se štiriletni pekel bliža h koncu. Pričele so se sabotaže. Nekega dne so v greznico izpraznili ogromne količine vode. Namesto nafte in strojnega olja so bili v taborišče pripeljali vodo...

Vsak dan bliže svobodi je prinesel novo gorje. Hrane je bilo vedno manj. Naš krematorij je na dan požrl sedemsto in več jetnikov. Na njihovi zadnji poti so jim jetniki, ki so jih vozili na kmečkih vozeh, izrezovali koščke mesa, jih pekli in jedli. Lakota je bila vedno hujša.

Nekega dne so pričeli deliti pakete s hrano. Mednarodni Rdeči križ se je najprej zavzel za Žide. Siromaki so se hrane neznansko razveselili. Kot sestradani volkovi so se vrgli na konzerve — in umirali. Njihovi želodci niso vzdržali.

Sneg se je pričel tajati in prikazale so se velike krpe mokrega ledu. S postaje smo nekaj dni vlačili proti tunelu težke stroje. Naše delo je v mnogočem spominjalo na delo pri gradnji piramid v Egiptu. Stroje smo naložili na dve železni plošči, ki sta kot sanici drsli po tleh. Nato nas je 50 sužnjev poprijelo za dolgi vrvi in kot živina vlekelo težko breme. Preko naših upognjenih hrbtov so neprestano deževali strašni udarci z bikovski.

5. maja nas komanda ni več poslala na delo. Druga grupa kriminalcev, katerim so bili obljubili amnestijo, se je vezbala na dvorišče. Prva grupa teh prostovoljcev se ni bila obnesla. Nemško poveljstvo jih je poslalo na fronto, toda izmečki so se lotili drugačnega posla: ropali so po vaseh in pobijali prebivalce.

Skozi okna sobe smo opazovali cesto. Ze štirinajst dni je bila polna beguncev. Tudi nekaj jetnikov iz Auschwitzja je prišlo v naše taborišče in opisovalo strašno trpljenje na transportu. Popoldne je pobegnila straža in nadomestila jo je wehrmacht.

Ob petih popoldne so se nenadoma odprla glavna taboriščna vrata. Straža je pobegnila. Američani so vkorakali v taborišče. Tistega večera je v taborišču vladalo obsedenostno stanje. Duh strašnega maščevanja se je polastil sužnjev. KAPOJI so začutili, da jim bijejo zadnje ure. Eden izmed njih, že ves krvav po obrazu, je še zadnji hip skočil med Amerikance in se dal ujeti. Zjutraj so povsod po taborišču ležali kriminalci kakor pohojeni ščurki.

Dodelili so nam barako na drugi strani taborišča. Tam sem srečal tudi Toneta Dolinska, ki sem ga poznal še iz Begunj.

Napočil je zadnji dan neskončno dolge poti trpljenja. Z nekim prijateljem, doma z Bleda, sva še enkrat obšla taboriščni prostor. Nemški civilisti so nosili mrliča iz kleti. Rusi so jih s palicami priganjali: »Le dajte, prej ste nas priganjali vi, sedaj pa bomo mi vas.« Tovarišu je ob pogledu na grmade mrličev postalo slabo. Zelel si je v posteljo, toda vse so bile razdrte.

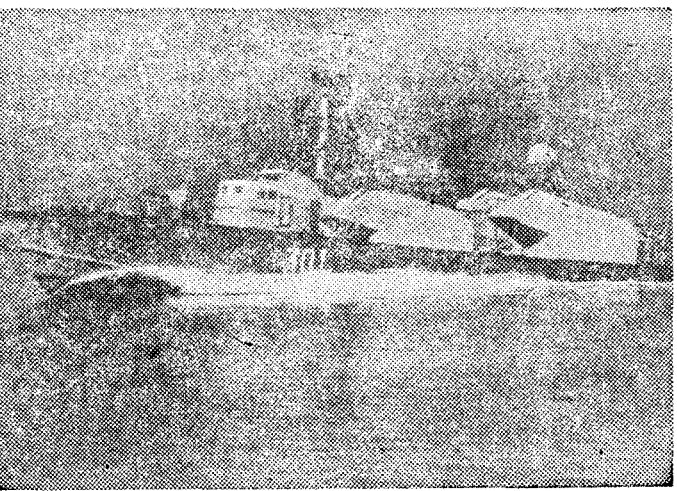
Pozno popoldne sva s tovarišem zapustila taborišče. Se enkrat sem prebral besede »Konzentrationslager Mauthausen — Gusen«. Spomnil sem se besed komandanta taborišča, ki jih je bil izrekel, ko smo prvič stopili skozi taboriščni vhod: »Prišli ste skozi glavni vhod, odšli boste skozi dimnik.«

Ze sedmi dan sem bil na poti. Tovariša, ki je zbolel, sem pustil v neki bolnici. Takrat je bila moja največja želja, da se čimprej srečam z družino. Našel sem jo v kloštru v vasi Poksan-Markelhofen. Ob srečanju, polnem nepopisne sreče, nisem mogel verjeti, da smo se našli, po mnogih letih, v daljni tuji deželi. Žena in trije otroci so mnogo pretrpeli. Pozneje, ko je žena prišla v kuhinjo za pomočnico, se je vsem obrnilo na bolje.

Nekega avgustovskega dne 1945 so nam Američani ukazali, naj se odpravimo na pot. Do Dingolfinga so nas prepeljali s kamioni, od tam pa nas je vlak preko Münchna, Passaua in Salzburga pripeljal v osvobodjeno domovino.

NADALJEVANJE

RAKETNI ČOLNI NAŠE VOJE MORNARICE so oboroženi z raketami tipa »ladja-ladja«. Rakeete imajo posebne infrardeče naprave, ki jih potem, ko raket izstrele, usmerjajo naravnost proti cilju. Razstrelivo v raketi zadostuje za potopitev tudi večjih bojnih ladij — letalonosilk, križark, rušilcev, desantnih ladij itd.

V VIETNAMU UPORABLJAJO ANTENO, ki je napravljena iz plastične snovi in jo je moč napihniti. Težka je le trinajst kilogramov, visoka pa osemnajst metrov. S tako visoko anteno sežejo nad vrhove dreves; to je v vietnamski džungli zelo pomembno, kajti z lahkim prenosnim radijskimi in signalnimi oddajniki se spričo gostega listja, ki vpija in odbija žarke, lahko včasih sporazumevajo le 200 do 300 metrov daleč, medtem ko se s to anteno doseg oddajnikov poveča na 40 kilometrov

JURIŠ NA TANKE

odpeljale v Petrinjo ali Sunjo in pretepale ljudi. V vas so prihajali tudi partijski voditelji iz Petrinje. Sestajali so se z Bronzićem ter drugimi komunisti in skojevci. Pripravljali so vstajo. Živko je postal vodja skojevske skupine. Trosili so letake, v katerih so pozivali ljudstvo, naj so z orožjem v roki upre. Pojavile so se prve oborožene skupine.

Ustaški »tabornik« je poslal v Svinico skupino orožnikov in njihovemu vodji dal spisek ljudi, ki naj bi jih prijeli ali pobili. Pod imenom Živka Bronzića je bila debela rdeča črta, ob strani pa pripomba: »nevaren komunist«.

Ujetega Bronzića, ki so mu bile roke zvezane, je ob svetlobi petrolejke zasliševal »rojnik«. Hotel je iz Živka izsiliti podatke o drugih komunistih. Bronzić je bil mučenju ni ničesar izdal.

»Ustrelite ga!«

Vlado Tomanović je medtem, ko so se naši borili za Prozor, s 1. in 4. bataljonom 10. hercegovačke brigade postavil zasedo v dolini reke Rame. Prvi bataljon je razmestil prav v dolini, 4. bataljon pa je zadržal na grebenu nad Gračanico. Komandant 1. bataljona je s 1. četo zaprl vhod v dolino iz smeri Konjice in Mostarja, z 2. in 3. četo pa se je domiselno vgnezdil pri Marini pečini nad cesto in reko Ramo ter s tem zaprl vse dostope iz smeri Prozora. S tema četama je bil tudi namestnik komandanta Milan Kukić. Borci so se izza kamenja dobro prikrili. Njihovi položaji so bili za prvimi večjimi skalami tik nad cesto in reko.

Zamislil boja je bila preprosta, vendar odločna: sovražnika, ki bi skušal prodreti iz Rame

proti Prozoru in v nasprotni smeri, spustiti pod položaje bataljona, nato pa mu preprečiti umik in ga v silovitem nalletu uničiti. Bomba komandirja 3. čete Danila Salatića naj bo znak za vse druge, borci pa naj po prvih navzkrižnih salvah takoj jurišajo. Okiljević je svoj bataljon dobro poznal in ga je krepko držal na vajetih. Pridružil se je 3. četi, Kukić pa je pri Marini pečini vodil zasedo 2. čete.

Medtem se je motomehanizirana kolona divizije »Murge« ob zori začela umikati iz Prozora. Iz mesta se je rešilo dvanajst kamionov in dva motorja, polnih vojaštva. Umik kolone po dolini Rame pa je varovalo enajst lahkih tankov, šest spredaj in pet zadaj.

Za kolono je hitel 2. bataljon 10. brigade in jo trdovratno zasledoval. Italijanska kolona se niti še ni dobro odlepila od Prozora in 2. bataljona, ko je naletela na zasedo 1. bataljona.

Ko je Salatić zalučal svojo bombo, se je njena eksplozija združila z desetimi drugih eksplozij in gostimi rafali. V dolini Rame je ropotalo in odmevalo. Italijani pa so se le poskušali prebiti. Njihovi tanki, ki so bili na čelu kolone, so z lahka preplezali kamnito barikado na cesti in zdrveli v mestece Ramo, kolono pa prepustili usodi. Eksplozija ene izmed min je sprožila veliko skalo, ki se je zakotalila na cesto in zaprla pol drugim vozilom. Vzklili, streljanje in bojni metez odmevali po dolini Rame. Vodilno besedo pri vsem tem pa ima nedvomno »šarac« Miloša Bojovića s svojimi dolgimi rafali. Skoraj ves bataljon je že na cesti, kjer se ruje s prestrašeno sovražnikovo kolono.

Po volčjih skokih na tanke in kamione ter nevzdržnem jurišu 1. bataljona se je dolina Rame naposled umirila. Nekateri branilci Prozora so se utapljali v Rami. Dva kamiona z vso posadko sta se zvrnila v reko. S ceste so ju spravile že eksplozije prvih bomb. Zadnjih pet tankov se je skušalo umakniti v Prozor

Borcem Tolminske brigade

O Tolminski brigadi, ki so jo ustanovili v drugi polovici septembra 1943 in ki se je že mesec dni kasneje vključila v Prešernovo brigado, ni skoraj nobenih dokumentov. In vendar so imele njene enote v tem kratkem času trde in uspešne boje. Tako na primer je celo štab 26. divizije »Triglavske« (kasnejša 31. divizija NOV IN POJ) v dnevnem povelju z 22. oktobra 1943 pohvalil patruljo 2. bataljona Tolminske brigade (Petra Ortarja, Leopolda Mlakarja in Slavka Valentinčiča), ki »je bila v vršenju svoje patrolne službe z dne 19. oktobra 1943 izdana in obkoljena od približno 40 nemških in italijanskih fašistov. Kljub veliki sovražnikovi premoči je junaško sprejela borbo, z odločnim jurišem prebila obroč in s tem pognala sovražnika v paničen beg. Pri tem jurišu na sovražnika zaplenila lahki mitraljez z municijo.«

Tolminski brigadi bo posvečeno eno izmed poglavij v knjigi »Prešernova brigada«. Zato prosimo nekdanje borce te tolminske enote, naj sporoče odboru borcev Prešernove brigade pri ZZZ NOV občine Kranj najkasneje do 15. decembra letos čim natančneje podatke o tem, kdaj in kje je prišlo do ustanovitve posameznih bataljonov Tolminske brigade, njihovo številčno stanje in oborožitev, imena komandantov in komisarjev, opis bojev in še druge zanimive podatke iz življenja brigade.

Odbor borcev Prešernove brigade

RADE HAMOVIĆ

Navzlic vsemu uspeh

Sredi prejšnjega tedna je bila v etiopski prestolnici konferenca voditeljev afriških držav, katere dnevni red ni ustrezal nazadnjaškim silam v svetu. Reakcionarni poskusi, da bi konferenca sploh preprečili, so spodleteli, vendar pa so le neprijetno vplivali nanjo.

Začelo se je še med pripravi. Medtem ko so v Adisu Abebi zasedali člani političnega odbora ministrskega sveta OAE (Organizacija afriške enotnosti), so v Akri »prestregli« gvinejsko delegacijo. V letalu ameriške družbe »Pan American« so bili razen štirilanske gvinejske delegacije pod vodstvom znanjega ministra Louisa Lansane Bevoguija tudi drugi Gvinejci (petnajst jih je bilo) in Američani. Letalo, ki je letelo iz Conacryja v Adisu Abebo, je nepričakovano — nepričakovano zato, ker običajno sploh ne pristaja v Akri — pristalo v ganski prestolnici, kjer je policija aretirala vse gvinejske potnike. Nato je ganska vlada sporočila, da bo ujetnike izpustila šele takrat, ko bo tudi Gvineja izpustila ganske študente in sploh Gance, ki žive v Gvineji »proti svoji volji«. Gvinejska vlada je nato sporočila, da je letalo pristalo v Akri ob »formalni« odobritvi ameriške vlade, kar se ujema z rovarjenjem ZDA proti afriški enotnosti. Naposled so etiopski cesar Haile Selassie, predsednik ZAR Abdel Naser in liberijski predsednik Tubman posredovali pri šefu ganskega vojaškega režima generalu Ankrahu, gvinejske ujetnike so izpustili in prišli so v Adisu Abebo.

Pustolovski podvig ganske vlade je seveda slabo vplival na konferenco. Predsednik Toga Grunitski je odpovedal udeležbo ravno zaradi teh dogodkov, sledili so mu drugi, tako da konec koncev ni prišlo v Adisu Abebo kar petnajst šefov afriških držav.

Na konferenco OAE ni bilo niti gvinejskega predsednika Sekou Toureja, in sicer zaradi ganskega incidenta, pa tudi zato, ker je bila Gvineja ušla, da je na konferenci tudi Gana. (Gvineji se zdi nepojmljivo, da OAE trpi, da se konference udeležuje delegacija države, ki je prekršila temeljno listino OAE,« je povedal radio Conacry).

Na dnevnem redu konference v »Africa Hallu« je bila Rodezija (zaradi rasističnega Smithovega režima). Džibuti (prihodnje leto bo v tej deželi pod francosko upravo referendum), Angola, Mozambik (zaradi surovega portugalskega režima), Jugozahodna Afrika (OZN je odvzela Južnoafriški republiki mandat za upravo nad to deželo) in Južnoafriška republika.

Politični obzorje

(zaradi razizma v najhujši obliki, ki vlada v tej deželi). Potrdili so zdaj že stara stališča: afriške dežele naj enotno bojkotirajo Smithovo Rodezijo, Velika Britanija pa naj bo ostrejša v svojih sankcijah (uporabi naj silo, če drugače ne more ukrotiti Smitha). OAE se zavzema, da bi v Rodeziji prišla na oblast dejanska večina prebivalstva. Referendum v Džibutiju naj bo izveden demokratično in pravično — treba je podpreti osvobodilna gibanja v Angoli in Mozambiku, zatreti razizem v Južnoafriški republiki itd.

Vse delegacije so na sestanku v Adisu Abebi izrazile željo, da se OAE ohrani, ker je le tako mogoče skupno nastopanje Afrike. Tako zaradi dvojnosti v političnem življenju Afrike (med deželami, ki so dobile svobodo v soglasju z nekdanjimi gospodarji, in deželami, ki so si neodvisnost priborile, je razlika tudi zdaj: prve skušajo najti svoje mesto v kapitalistični strukturi družbenih in meddržavnih odnosov, druge pa so revolucionarne in se bojujejo zoper takšne odnose) kot zaradi »mečanja polen pod noge« niso bile mogoče večje skupne akcije, ki naj bi se jih afriške države lotile v okviru OAE. Vendar pa je treba poudariti besede alžirskega predsednika Bumediena, da je uspeh že to, da je konferenca bila navzlic vsem oviram imperialistov.

Volitve v ZDA

Pravijo, da je v ZDA že tradicija, da na tako imenovanih vmesnih volitvah zmerom bolje uspe opozicija. Tako se je pretekli teden tudi zgodilo. Demokrati so pričakovali, da bodo v predstavniškem domu izgubili dvajset do trideset mandatov, pa so jih kar štirideset, v senatu pa tri. Hudo so bili demokrati presenečeni tudi na guvernerskih volitvah (na vmesnih volitvah so v ZDA volili tretjino senatorjev, ves predstavniški dom in petintrideset guvernerjev).

Republikanci so zmagali na volitvah v New Yorku, trdnjavi demokratov, kjer je bil Rockefeller že tretjič izvoljen za guvernerja, v Pensilvaniji, Massachusettsu, Michiganu, Ohaju in Kaliforniji. Zanimivo je, da je bil za guvernerja Kalifornije izvoljen filmski igralec Ronald Reagan, ki je tako premagal dvakratnega guvernerja Brownja.

Ne gre, da bi se spuščali v podrobnosti, poudariti je treba le to, da so v letošnji predvolilni kampanji tako demokrati kot republikanci skrbno pazili, da se ne bi dotaknili poglavitnih in kočljivih problemov v zunanji in notranji politiki, čeprav jih je bilo sem ter tja le čuti.

Ena izmed značilnosti letošnje kampanje je bil »white backlash« ali »beli odpor«, nenčna reakcija proti črnem, reakcija na hude upore črncev v velenih in na njihovo geslo »black power« (»črna sila«). Gallupov inštitut je ugotovil, da bo »beli odpor« pomagal republikancem. Glede na to je mogoče razumeti, da je v Kaliforniji zmagal lepi igralec Reagan, Brown pa je bil poražen. Brownja so namreč imeli za »premekkega« v ravnanju s črnci in so mu pripisovali krivdo za velike črnske neredi v Los Angelesu. Njegov nasprotnik Reagan pa ni nikdar naravnost govoril o rasnem vprašanju, marveč je le nekaj pletel o »moralni«, »redni in zakoniti« ter »varnosti na ulicah«. Vendar so vsi vedeli, da so te besede naperjene proti črnem.

Američani so polagoma vse bolj sili vietnamske vojne in mnogi se sprašujejo, kaj storiti, da bi jo bilo konec. Toda odgovor na to vprašanje je zelo kočljiv, tako da se mu izogibali republikanski in demokratiški kandidati. Edinole v Oregonu je bila v ospredju vojna v Vietnamu. Demokrat Duncan je odločno zagovarjal Johnsonovo politiko, republikanec Hatfield pa je bil za diplomatska pogajanja in konec vojne. Zmagal je Hatfield.

Londonski komentar, da so rezultati teh volitev »protest proti vietnamski vojni«, potemtakem le delno drži. Upoštevati je treba dejstvo, da so demokrati pred dvema letoma tako močno zmagali na volitvah zato, ker republikanci niso bili enotni: zmerni republikanci so se takrat uprli nad vse reakcionarnemu predstaviškemu kandidatu Barryju Goldwaterju, demokrati pa so pristavili lonček... Upoštevati je treba tudi nejevoljo demokratiških volivcev nad politiko sedanje administracije. Tako v notranji kot v zunanji politiki ZDA se je veliko spremenilo, večinoma na slabše. In demokratiški volivci so morda iz protesta morda pa iz upanja volili republikance.

Politiški dostikrat pozabljajo, da obljuba dela dolg, zato bi bilo prelahko, če bi od nove izvoljenih republikancev pričakovali, da bodo izboljšali politiko ZDA. Spomnimo se le na predvolilno kampanjo Goldwaterja in Johnsona, v kateri so se stališča kandidata precej razlikovala, dosti bolj kot v boju Nixon-Kennedy. Dve leti Johnsona pa sta pokazala, da se je v nekaterih stvareh hudo izneveril in da skorajda posluša Goldwaterjeva gesla. Barry Goldwater je takrat na primer trdil, da bi — če bi bil predsednik ZDA — z bombami stolkel in zažgal Vietnam. Kaj drugega pa počne Johnson?

STANE IVANC

Ob 25-letnici »Kričaća«

Eden izmed največjih podvigov Ljubljane v ilegali je bila radiododajna postaja Osvobodilne fronte.

»Kričać«, edina ilegalna radijska postaja, ki je delovala v okupirani Evropi, je oddajala vsako sredo in soboto ob 7.45 na celoviti dolžini 27 metrov. Njegov glas je dosegel celo severno Afriko! Skupini mladih, drznih in napredni ideji predanih ljudi je uspelo to, kar je uspelo redkim. Videli so samo svojo dolžnost in plemeniti cilj, le tako je moč razumeti tolikšno smelost, odločnost in optimizem.

Ni bilo lahko. Selili so se, nepristano preganjani, od hiše

do hiše, od stanovanja do stanovanja. Bili so glasni zapisovalci resnice, ki je klicala k uporabi, bodrila in katerih delo je bilo marsikdaj močnejše kakor orožje. Resnica, ki so jo nosili s seboj jim je odpirala gostoljubna vrata zavednih ljudi. Zasedovalci jim niso bili kos. In tako jim ni preostalo drugega, kot da so uporabili še edino preostalo jim sredstvo: Slovescem so zaplenili vse sprejemnike. »Kričać« je ostal brez zvestih poslušalcev in neke aprilske nedelje leta 1942 tudi sam utihnil. Naredil je več, kot je bilo v njegovi moči — prekosil je samega sebe!

V minulih dneh je Ljubljana proslavila obletnico rojstva »Kričaća«, kot najbolje zna. Časniki so ji odmerili svoj tako dragoceni prostor, radiotelevizijska ji je posvetila spominsko dokumentarno oddajo »Pred 25 leti je spregovoril Kričać« in v dvorani Slovenske filharmonije slavnostni koncert komornega zbora simfoničnega orkestra RTV Ljubljana pod vodstvom Sama Hubada. Povabljeni so bili številni politični in kulturni delavci Ljubljane. Med njimi smo zamen iskali ing. Vido Lasič, Milka Goršiča, ing. Milana Osredkarja in še nekatere nosilce te, prav gotovo ene izmed najbolj drznih ilegalnih akcij, edinstvene v Evropi. Nihče jih ni povabil. Pozanimali smo se, kdo je krivec in kaj je botrovalo temu. Administrativna napaka, so nam pojasnili na radiotelevizijski, in še, da pripravljajo 27. novembra posebno proslavo, na katero bodo povabili vse neposredne sodelavce »Kričaća« in radijske OF, da jim bodo podelili plakete, ki bi jih morali leti predvidoma prejeti že ob priložnosti slavnostnega koncerta, da so se jim opravičili... Ne nameravamo se spuščati v to, kolikšna je krivda organizatorjev, kajti za kaj sličnega žal ne moremo najti opravičila, pa če bi ga še tako radi. Končno, ljudje danes ne bi smeli biti več številk in tako pomembne obletnice ne proslavljamo vsak dan.

Ne pozabljajmo na človeka, ko opevamo njegovo delo!
Milena Strajnar

Erich Maria Remarque: Črni obelisk

Roman Ericha M. Remarquea Črna obelisk je drugi roman (ta-ko imenovani »črnski trilogija«), tretji romanov o Nemcih, ki jim je v slovesnem prevodu skupaj izdala mariborska založba Obzorja. Medtem ko prvi roman »Na zahodu ni novca« pripoveduje o vojni in o usodi mladih ljudi na fronti, v prvi svetovni vojni seveda, je roman Črna obelisk posvečen povojni Nemčiji. Spoveda tisti Nemci in tistemu času, »ko smo mislili,« kot pravi pisatelj v predgovoru, »da je ena svetovna vojna dovolj svarilen nauk za eno generacijo.« Pisatelj nas postavlja v čas, ko je v Nemčiji vladala huda inflacija in so računali samo se v milijonih in milijardah. Ko je ekonomski propad spreminjal tudi moralni in socialni razred, to je bil čas, ko so uspeli najraz- bočnejši spekulanti, ko so bile umobolnice polne ljudi, žrtve vojne, ko so v umetnosti prevladovali satiristi in so na političnem področju neprevladani demagogi. V ta nemirni in neurejeni čas postavlja pisatelj svojo zgodbo, široko zasnovano in razporejeno pripoved o ljudeh tedanje- ga časa, o ljudeh, ki žive skupaj v malem mestu. Roman nima urde niti razporejenosti, v smislu klasičnega romana. Dejansko gre za široko pazerano zgodbo in ljudi, neke vrste kroniko. V tem pogledu nas torej roman ne more povsem zadovoljiti. Zadevolji pa nas kot stvaren prikaz razmer v povojni Nemčiji, kot plastično podoba ljudi in njihovih usod v tem času in seveda tudi kot zanimiva pripoved. Če smo o romanu »Na zahodu ni novca« se lahko rekli, da je pisatelj v njem začetnik, toda močan izpovedniški stilski slog generacije, ki je bila žrtvovana v vojni, pa je v romanu »Črna obelisk« Remarque že izkoren pripovednik, pisatelj, ki zna na široko pletiti svojo pripoved in kombinirati usode ljudi z zanimivimi pripovedmi, ki nas prepriča in vsaj zadovolji, če že ne posebno navdne. Roman »Črna obelisk« ne sodi med največje Remarqueove stvaritve. Je pa to vendar zanimiv, dovolj spretno napisan pripovedni tekst, katerega poizvedba vrednost pa je njegovo moralno jedro: obsodba vojne z vsemi njenimi škodljivimi posledicami na gospodarskem, moralnem, političnem in duhovnem področju, posledice, ki se vlečejo do danes in še vedno.

V romanu »Črna obelisk« nam Remarque pripoveduje predvsem o bivšem vojaku Bodmerju, ki se ukvarja tudi s pesnikovanjem in igranjem na klavir ter orgle, ki pa si služi skromen kruh v majhnem podjetju za izdelavo nagrobnih spomenikov. Bodmer doživlja veselje in bridke trenutke s svojimi prijatelji v vojni uničene generacije, ki si vsi žele miru in urejenih razmer, postopnega in ustvarjalnega življenja, pa so navadno žrtve natravnost- nejših spekulativcev in ljudi, ki uspevajo v neurejenih razmerah. V romanu nastopa vrsta najrazličnejših ljudi, duhovnikov, zdravnikov, pro-

stutkov, spekulativcev, pesnikov, navadnih meščanov, bivših vojakov in bodočih nacistov, ki se vsak po svoje, eni bolj, drugi pa manj uspešno, prebijajo skozi nemirni čas. Prikaz njihovih doživetij, spopadov in usod je široka panorama dogajanja in življenja v usodnem času po prvi svetovni vojni, ko so se že rojevale kalli za nov svetovni spopad in je nemški revanšizem že začel svoj prve korake.

Črni obelisk je torej zanimiv pripovedni tekst, čeprav ne sodi med najboljša Remarqueova dela. Poglavitna njegova vrednost pa je v njegovem moralnem jedru in obsodbi vojne ter njenih zlih posledic.

R.

S prvih strani zgodovine jugoslovanskega filma

Jajce 1943. leta ali Drvar 1944. leta? Kateri je pravi datum rojstva jugoslovanske kinematografije? Gre za prvi dolgometražni dokumentarni film »Beograd«. Pobudnik snemanja teh dokumentov iz partizanskih bojev je bil Vrhovni štab NOV in POJ. Leto je sporno, točno pa je, da se je snemanje začelo sistematično, da se je nadaljevalo in zaključilo šele po osvoboditvi Beograda.

Film o sarajevskem atentatu

Pred dnevi so v Beogradu podpisali sporazum med podjetjem »Avala film« in dr. Vladimirjem Dedijerom, piscem studije »Sarajevo 1914«. Po tej pogodbi je omenjeno filmsko podjetje odkupilo vso pravico, da posname film o sarajevskem atentatu po knjigi dr. Dedijera. Scenarij bo napisal dr. Dedijer v sodelovanju s književnikom Svetom Lukićem. Komaj potem, ko bo napisan scenarij, bo določeno, kdo bo film režiral.

Filmska sekcija propagandnega oddelka Vrhovnega štaba NOV in POJ je že 25. oktobra 1944. leta prevzela dva mala beogradska laboratorija in vključila v svoje vrste snemalce, ki so takrat živeli v Beogradu.

Režiser filma »Beograd« je bil Nikola Popović, član Gledališča narodne osvoboditve, režiser, igralec in prvi vodja Filmske sekcije. Po njegovih besedah se je »ideja za snemanje tega filma rodila pred osvoboditvijo glavnega mesta. Priprave so stekle takoj, možnost in pogoje za snemanje je prinesla šele osvoboditev in ko je bilo zaplenjeno bogato gradivo, ki se je lahko uporabilo v ta namen. Glavni del filma smo posneli sami, v pogojih, ki so nam bili takrat na razpolago. Filmsko kamero, znamke Sinclair za Coocokovo optiko nam je poslal Vladimir Velebit iz Londona, ostale pa smo poiskali v Beogradu. Pri tem so nam nudili veliko pomoč snemalci, lastniki teh kamer, Ivanjkić, Mišković in Lukić. Za našo je stal izkušeni mojster kamere Mihajlo Popović. Veliko pomoč nam je nudila armija, ki nam je odstopila vse, kar je bilo potrebno, mi pa smo skupno z vojaškimi svetovalci snemali scene osvoboditve Beograda.

Kljub skrajno nenormalnim pogojem, v katerih se je odvijalo snemanje, razvijanje materiala in montaža, je bil film 17. oktobra 1945. leta končan. Ob prvi obletnici osvoboditve Beograda je bil prikazan na svečani premieri v kinematografu »Beograd«.

M. M.

Film »Španija naše mladosti«

V Vojnem filmskem centru »Zastava-film« v Beogradu snemajo dokumentarni film, katerega sedanji (delovni) naslov je: »Španija naše mladosti«. Filmsko delo je zamišljeno kot esej, katerega inspiracija je revolucionarna udeležba, revolucionarno sodelovanje Jugoslavije v španski državljanski vojni, s posebnim poudarkom na srečanje generacije 1936. in 1966. leta. Ta film, kakor zatrjujejo avtorji in producent, želi prikazati duh Španije, kakršen še danes živi v nas.

Film režira Zdravko Velimirović, scenarista pa sta poleg režiserja še Ratko Djurović in Momo Kapor, snemalec pa je Petar Crnobori.

Gostinsko podjetje PIVKA

- vam priporoča svoja gostišča KOLODVORSKO RE-
- STAVRACIJO v Pivki, KAVARNO »KRAS« v Piv-
- ki, gostilno »JAVORNIK« v Prestranku

Izvrstne specialitete, pristne pijače, strokovna postrežba!

Edo Turnher sedemdesetletnik

Ni lahko pisati o skromnem človeku, ko pa veš, da je napravil veliko, več kot bi moral. »Nič posebnega nisem naredil, samo tisto, kar je veleval čut dolžnosti do našega ljudstva«, pravi o sebi jubilar. Edo Turnher in se v isti sapi brani, češ »nikarite pisati o meni. Toda nazadnje se je le vdal...

Rodil se je 13. novembra 1896 v Loškem potoku. Iz drugega letnika ljubljanskega učiteljskega je moral na vojno v Tirole. Ko se je klanje nehalo, je nadaljeval šolanje in 1919 postal učitelj v Mokronogu. Čez eno leto je bil premeščen v Višnje gor, kjer je ostal skoraj 22 let — do tistega majskega dne leta 1942, ko je skupaj s šestajstletnim sinom odšel iz Višnje gore, delujoč kot aktivist Osvobodilne fronte, s katero je začel sodelovati in jo širiti med prvimi.

Podoben kot precejšen del naprednih slovenskih izobražen- cev je tudi tovariš Turnher našel pot v osvobodilno gibanje in v KP prek članstva v »Sokolu«. V stalnem stiku z naprednimi izobraženci, ki so se kasneje odlikovali kot voditelji OF, se je tudi Turnher čedalje bolj nagibal k levičarstvu. Junija 1941 se je udeležil prvega sestanka OF na Polzovem pri cerkvi, ki sta ga vodila tovariša Jože Rus in Boris Žihert. Večina udeležencev sestanka je žrtvovala življenje za svobodo... Kaj kmalu je postal tovariš Turnher član KP. Avgusta 1942 — po roški konferenci — ga je vanjo sprejel Boris Kidrič.

Potem ko je odšel od doma, je bil tovariš Turnher blaginjak okrožnega odbora OF in kot učitelj organizator šolstva v Suhi krajini. Nato ga srečamo kot člana propagandne komisije pri Izvršnem odboru OF. Na zboru odposlancev v Kočevju so ga izvolili za člana SNOS. Kmalu nato je postal član IOOF in sekretar nadzorne komisije. Nekaj časa je bil tudi pri Znanstvenem inštitutu. Leta 1944 so ga imenovali za načelnika odseka za prosveto pri predsedstvu SNOS. Od novembra 1944 pa do srede 1947 je opravljal delo sekretarja nadzorne komisije pri IOOF. Leta 1948 so ga izvolili v takratni glavni odbor ZB NOV Slovenije, kjer je bil spet blaginjak, obenem pa je vodil delo sekcije za zbiranje gradiva o NOB. Od 1948 pa do upokojitve leta 1963 je bil direktor Zavoda za spomeniško varstvo, obenem pa je še nadalje deloval pri spomeniški komisiji glavnega odbora ZB NOV.

Jubilantu, ki je vse življenje posvetil svojemu ljudstvu, iskreno čestitamo in mu želimo še mnogo let!

Dr. Stanko Pirc-Lojze petdesetletnik

Stari tomšičevci, udeleženci pohoda XIV. divizije na Št. jersko, in vi, nekdanji borce Šiškovskega bataljona, se ga gotovo spominjate. Zdravil in bodril nas je kot bataljonski, bri gadni in divizijski zdravnik. Če se ga ne spomnite, ga boste spoznali po vzdečku »Karl« al pa »Dragec«, ki ga je dajal po moči potrebnim, da bi jih spravil v dobro voljo. Spomnili si ga boste tudi po velikem sanitetnem nahrbtniku, ravno takšnem, kot ga je nosil njegov zvesti sodelavec »Fajfa«. Ni se ločil od njega, čeravno je bil šef sanitete v brigadi in diviziji.

26. oktobra je praznoval svoj petdeseti rojstni dan.

Tovariš »Lojze! Tvoji soborci ti kličemo še na mnoga leta in na uspešno delo v tvojem humanem politiku.

MB-A

Obisk Jasenovca - največje grobnice Jugoslavije

V nedeljo, 6. novembra, je republiški odbor ZZB NOV Slovenije priredil obisk nekdanjega ustaškega taborišča smrti Jasenovca. Z udeleženci je odpotoval tudi preživel taboriščnik doktor Nikola Nikolić, ki je spotoma in na samem kraju pripovedoval podrobnosti o taborišču. K spomeniku so položili dva venca republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

O Jasenovcu bi lahko dejali, da je tam vsaka ped zemlje globoko prepojena z nedolžno krvjo.

Široko območje zemlje od Novske do Krapja in prek Save in Gradina, tja do bosenske Prose in Kozare so ena sama grobnica — v pravem pomenu besede največja grobnica v Jugoslaviji in med največjimi v Evropi.

Črna zgodovina jasenovskega taborišča pravi, da so ustaši po-

železniškem mostu sameva ustaški bunker iz opeke in s srednjeveškim, nazobčanim ostrešjem. Pred seboj že vidimo obrise jasenovskega spomenika. Cesta zavije pravokotno prek železnice. Na levi je železniška postaja, ki je bila nekoč močno utrjena postojanka. Tu so izstopali stotisoči ukinjenih, tu so rabili planili na žrtve in jih gnali do taborišča. Koliko vlakov je peljalo od tod mimo taborišča do Save, naravnost v smrt?

na Ilovi gori. Tu je Zora Serbak-Kopačeva, ki žaluje za svojim bratom Miranom. Kot izganca v Virovitici ga je izdala ustaška sošolka v VI. gimnaziji, ker je delal za partizane. Poslali so ga v Staro Gradiško in odondod v Jasenovac, kjer je izginil na začetku 1945. leta, star komaj 16 let. Drago Sopčič iz Ljubljane nam pripoveduje, kako so mu mamo, staro 64 let, odpeljali 1943. leta iz Zagreba v Jasenovac. Kjer je

Gremo k pristanišču. Domačin nas prepelje v Gradino. Izstopimo ob sotočju Save in Une. Na robu stoji ogromen topol, ki ga je baje zasadi Napoleon in je tudi priča nezasišanih zločinov. Na njem so še danes žebli železniških prago, na katerih je včasih viselo po petdeset izmučenih, živih žrtev, ki so umirale od bolečin in lakote.

Vzpnejo se na nasip, ki ga je po vojni zgradila BiH. Na levo se nam odpira pogled na bivše taborišče, na desni pa na nekaj obnovljenih gradinskih hiš. Ob robu zadnje hiše raste na površini dvajsetih kvadratnih metrov visok plevel. Tu je še po vojni stala hiša Pere Vučica, tu so čakali stotisoči na

zadnjo pot v Čalinske jame, med njimi tudi njen lastnik. Odtod je proti savski obali držala pot, po kateri so prihajali brezkončni sprevodi na smrt obsojenih.

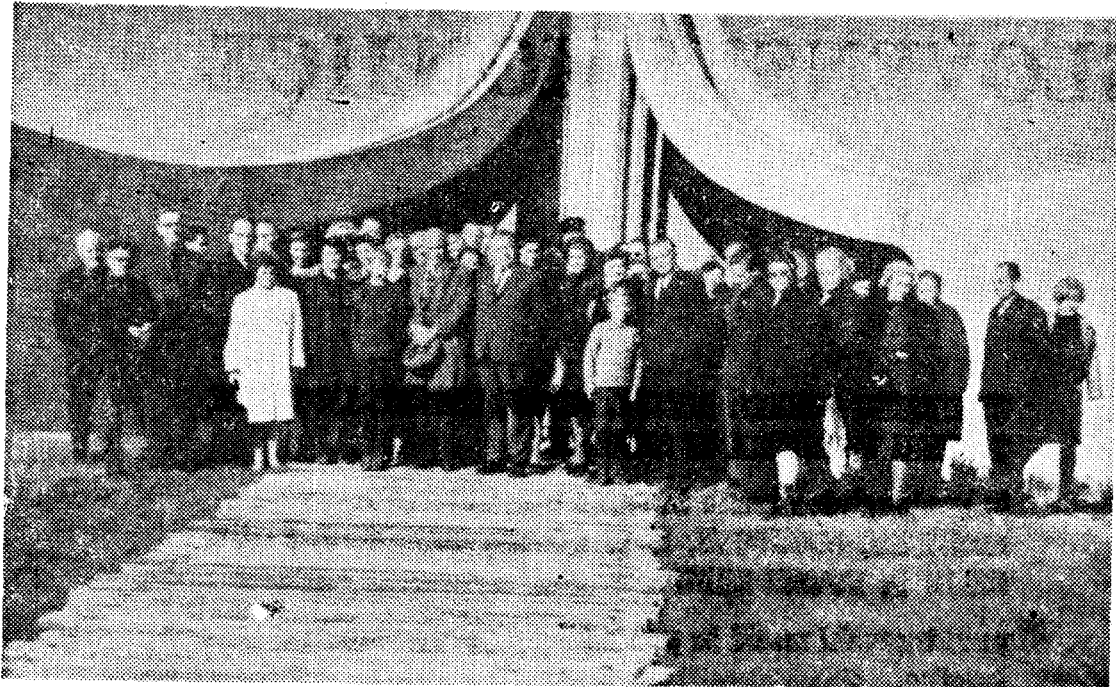
Hodimo dalje po nasipu. Obakraj se nam odpirajo širjave gigantskih grobišč, ki se širijo kilometre daleč, včasih presekanke z gozdni pasovi. V teh zatišjih so opravljali zločinci svojo krvavo in sadistično raboto. Čim dlje gremo, tem večja so področja grobišč — doslej je jih odkrili 287. Njih obseg je včasih 8 x 40 in 3 m v globino, 22 trupel v kubičnem metru zemlje. Koliko tisocev je končalo v Savi? Ne moremo več zbrati svojih misli, utrujeni smo

in obnemeli. To je bilanca štiri-letnega vladanja fašizma. Iz tega pekla je ostalo po čudežnem naključju živih samo nekaj desetih ljudi — očitvecev.

Vračamo se po nasipu in srečujemo žene v črnih rutah, ki nosijo cvetje in sveče svojim na brežimne grobove. Nihče ne ve, kje ležijo njegovi svojci ali prijatelji...

Colnar nas prepelje v Jasenovac. Ogledamo si še razstavo in načrte za novo ureditev Jasenovca in Gradine.

Odhajamo z zavestjo, da te grozote ne smejo utoniti v pozabo in da je treba o njih večkrat pripovedovati mladim ljudem v besedi in sliki. S. K.

Skupina Slovencev pod spomenikom žrtev v Jasenovcu, ki stoji približno na mestu taboriščnega baraka in bolnice. V sredini dr. Nikolić Nikola (s klobukom v rokah), poleg njega desno preživel logoraš Ferš Alojz iz Maribora

šljali tja vse tiste, ki so jih namenili ugonobiti iz nacionalnih, rasnih, verskih in političnih vzrokov. Pa ne samo to. Tja so pošiljali tudi nedolžne otroke, tja so gnali cele vasi z vozovi in živino. (S Kozare je šlo v koloni 66.000 ljudi mimo taborišča na gradinske krvave poljane.) Priti v Jasenovac je pomenilo, biti izročen na milost in nemilost poživiljenim ustaškim klavcem.

Peščica zločincev, moralno do kraja razkrojenih, je vladala NDH štiri leta in imenu kulture, državnosti in neodvisnosti. S prižnic, po šolah, kasarnah, uradih in tovarnah, s tisoč brošur in knjig, je očitala rodoljubom »komunistična barbarstva in zločinec«, jih zapirala, mučila in pobijala.

Take misli so nas spremljale, ko smo se peljali prek Lonje k Novski, takratnemu sedežu gestapa in ustaške komande. Ko smo zavili pod železnico, ki pelje v Jasenovac, smo prestopili mejo nekdanje vojne cone. Bili smo v Bročicah. Izven naselja je rečica Veliki Strug, nekdanja obrambna linija, in ob njej livada, kjer je stalo prvo taborišče. Ob cesti in železnici so stali ustaški bunkerji na vsakih sto korakov. Zdaj ni nikjer več sledu za taboriščem. Po livadi se pasejo krave. Le ob

Smo sredi vasi, kjer nas sprejmejo Jasenovčani. Prevzame nas Ljuban Colak, bivši komandant Zagrebskega odreda, ki je bil med prvimi logoraši v Bročicah, od koder je pobegnil. Triletnega sinčka so mu takoj ugonobili, ženo pa po dveh mesecih jasenovskega taborišča odpeljali v Nemčijo.

Peljemo se skozi vas, ki ima povsem drugačen videz kot nekoč. Cesta je tlakovana in hiše obnovljene. Prazen prostor pove, kje je stala nekoč pravoslavna cerkev, na desni je bila v dveh hišah ustaška bolnišnica, na levi pa vila, kjer je živel veliki klavec in komandant Ljubo Miloš. Zunaj vasi prečkamo prago, ki je peljala v taborišče in h gradinskemu splavu. Tu izstopimo.

Gremo ob bivšem »Graniku« nad Savo in pristanišču splava smrti. Zavijemo na levo prek »pošastnega jezera« k spomeniku. Z nami sta dve preživeli priči, dr. Nikola Nikolić, zdravnik iz Zagreba, in Alojz Ferš iz Maribora, eden redkih Slovencev, ki je preživel ta pekel. Bil je tako kot Nikolić nekajkrat na zboru, kjer so izbrali mnogo žrtev za klanje.

Z nami je tudi Marija Bizjak iz Ljubljane, ki je izgubila petletnega sinčka, štiritletno hčerko in mamo. Mož ji je padel

1944. leta izginila. Med nami ni novinarja Marjana Telatka iz Ajdovščine, Maksa Marinška iz Slovenske Bistrice in morda še katerega izmed redkih Slovencev, ki so bili v tem morišču. To so udeleženci, ki so izgubili v tem breznu smrti svoje znanke in prijatelje. Pričujoči so mnogi, ki so preživeli sami razna taborišča doma in širom po Evropi ter so jih trpili in poniževali vsi mogoči izmečki človeške družbe.

Od taborišča ni ostalo nič. Arhitekt Bogdanović si je vzel polnomočje in odstranil vse, kar je ostalo: tir, ki je vodil v lager, temelje krematorija, »gaj slutnje« — skupino dreves, kjer so čakale žrtve na svojo zadnjo pot prek Save; dohodek »Graniku« in »Skeli Sv. Moloha«, je z buldozerom popolnoma zravnil. Ostala je samo širna travnata poljana z jezerom in spomenikom ter nasipom smrti. Vse orientacijske table, ki so označevale lokacijo posameznih objektov in vrat, kjer je bil zadnji izpad iz taborišča, je odstranil. Od Novske do tu ni nikakega pojasnila. Ostala je prazna ledina... in pod njo tisoči in tisoči žrtev.

S čudnimi občutki odhajamo s področja največjega zla, kar ga pomnijo naši narodi v svoji zgodovini.

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital TOVARNE SVILANIT KAMNIK

Vas Log pod Mangartom leži v dolini, ki jo z vseh strani obkrožajo mogočne gore. V tej vasi živi z ženo Elizabeta Kar pri zdravju in vedrini tovariš Ivan Možina-Hanza, ki je letos 3. februarja praznoval svojo sedemdesetletnico. Pravi, da je zadovoljen in da kar gre. Ima pokojnino in skromno hišico ter nekaj zemlje, ki jo še vedno skrbno obdeluje, tako da lahko redi tudi kravico.

Iz Loga se cesta strmo vzpenja proti prelazu Predil na italijansko-jugoslovansko meji. Po šestih letih se je vrnil leta 1921 domov. Ni se mogel privaditi novih gospodarjev, saj je te kraje po vojni zasedla Italija. Ni mogel mirovati, kmalu potem, ko se je vrnil, se je zaposlil v rudniku. Pre-

v severnokavkaskem vojnem okrožju. Imel je tudi čin.

Pripoveduje o nepopisno težkih časih, ki jih je doživel. Kako je hudo ranjen ležal na snegu, bilo je tako mraz, da je kri zmrznila. Primrznil je k tlem in če ne bi bilo tovarišev, bi za vedno ostal tam.

Po šestih letih se je vrnil leta 1921 domov. Ni se mogel privaditi novih gospodarjev, saj je te kraje po vojni zasedla Italija. Ni mogel mirovati, kmalu potem, ko se je vrnil, se je zaposlil v rudniku. Pre-

Rdeči armadi. Njega samega pa so imenovali »kapitano di bolševiki«.

Nastopila je svetovna gospodarska kriza. Možina je izgubil delo. Kar tri leta, od 1931 do 1934 je z družino životal v veliki bedi. Nato se je kmalu začela vojna.

Konec 1942 so se na hribovih v okolici pojavili prvi partizani. Prišli so tudi do Loga. Možina je kaj kmalu imel zveze z njimi. Toda 22. aprila 1943 so prišli ponj karabinjerji in ga odpeljali v Trst na zaslišanje. S policije so ga odpeljali v zapore, kjer je bilo mnogo zapornikov, pripadnikov osvobodilnega gibanja. V zaporih je dočakal kapitulacijo Italije. Jetnike so prevzeli Nemci, med njimi tudi Možina. Poslali so ga v taborišče Mauthausen.

Novo trpljenje, hujše kot tisto na frontah po Rusiji. Strogi ukazi, naporno delo... Dobro zastraženo so po skupinah gonili na delo. V kamnolomu je bilo še hujše, izčrpane so, pobijali kar tam. Nič lažjega ni bilo pri skupini za reševanje zasutih pri bombardiranju. Skupino, kjer je bil Možina, so Nemci imenovali »banditengrupe«. Toda končno je le dočakal svobodo...

Vrnil se je domov. Prej je bil težak 85 kg, tedaj pa komaj 45. Toda delo ga je čakalo. V vasi je sprejel vrsto zadolžitev in zvesto izpolnjeval vse naloge ljudskih oblasti, čeprav je imel težave zaradi bolezni v družini. Tri mesece je prostovoljno delal v rudniku premoga v Kočevju. Deloven je bil tudi v vaški osnovni partijski organizaciji. Tudi pri delu je veljal za disciplinirane in točne.

Za njim je trdno življenje. Veliko je pozabil, v spominu mu je ostalo le tisto, kar je bilo posebno hudo. V bovskem narečju govori in pravi:

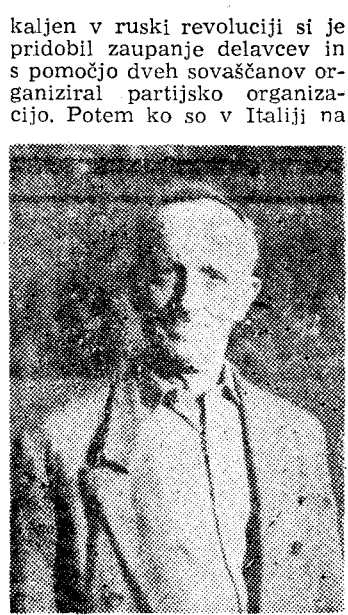
»Rad bi videl, če bi imela današnja mladina bolj resen odnos do pridobitve revolucije...«

Janko Mlakar

Korenina iz Loga pod Mangartom

Ob cesti stoji vasica Strmec, ki jo imenujejo »vas črnih rut«. Med zadnjo vojno so namreč Nemci pobili vse moške iz vasi, žene pa nosijo še zdaj črne rute in se niso pomogle. Tam je bil rojen Možina. Nekaj tednov starega ga je posvojila teta in ga vzela s seboj v Log, kjer je končal osnovno šolo. Skromno je živel, šestnajst let star pa je začel delati v rabeljskem rudniku cinka in svinca. Devetnajst let starega so ga poklicali k vojakom. Znašel se je v Celovcu, v 17. pehotnem polku avstroogrsko vojske. Se ne do konca izurjenega so ga poslali na rusko fronto v Bukovini, julija 1915. Tam je bil ranjen in ujet. Zdravili so ga v Kijevu in Moskvi. Še ne s čisto zacepljeno rano so ga poslali v ujetniško taborišče v Skobelevo. Tam je dočakal revolucijo.

Od tam je prostovoljno vstopil o Rdečo armado. Bojeval se je v 3. internacionalnem polku. Udeležil se je likvidacije Kolčakov vojske, se bojeval proti Vranglu, se udeležil zavzetja Sevastopola. Bil je v Pavlogradu, nazadnje pa je služil v posebni enoti štev. 2

oblast prišli fašisti, je postalo politično delovanje nevarno in težavno. Zato so se zveze ohranile le med najbolj zanesljivimi.

Tudi Možina so klicali na zaslišanja in ga tam spraševali med drugim tudi za domačine, ki so bili skupaj z njim v

Pravni nasveti

-- VPRAŠANJE

T. N. Hrenovice — Istočasno smo dobili dvojce vprašanj, ki sta si zelo podobni in ki se obe tičeta priznavalnine. Sta pa tudi različni. Toda obe vprašanji zaslužit, da nanje odgovorimo javno, ne v dopisu, kot to storimo večini tistih, ki se s pismi vsakodnevno obračajo na našo pravno posvetovalnico. Prvič zato, ker si naši ljudje, kljub temu, da smo o tem vprašanju že večkrat pisali, vprašanje priznavalnine napak tolmačijo. In drugič zato, ker nekateri sploh ne vedo, kaj to sploh je. Torej:

Prva tovarišica piše, da je bila borka od julija 1942 do leta 1945. To dobo ima tudi priznано in to v dvojnem številu. Ker je njeno zdravje zelo slabo, je bila predlagana za priznavalnino. (Ne mislite da gre za pomoto, tako je napisano v pismu). Čeprav je preteklo že skoraj leto dni, ni prejela nobenega odgovora. Tovarišico zanima, ali gledajo na dohodnino ali na potrebo ali pa so v ozadju drugi vzroki?

Druga tovarišica pa piše, da ima priznано sodelovanje v NOV od oktobra 1942, vendar pa kljub temu ni deležna me-

sečne priznavalnine, katero je pod »vsakim pogojem upravičena dobiti.« Lansko leto je zaprosila občinski odbor ZZB v Postojni in je prejela za lanske državni praznik enkratno priznavalnino, s tem pa je bilo vse zaključeno. V avgustu letos se je ponovno obrnila na isti naslov, pa ni dobila nobenega odgovora. Zato prosi za nasvet, kam naj se obrne, da bo dosegla to, kar je 100 % upravičena dobiti.

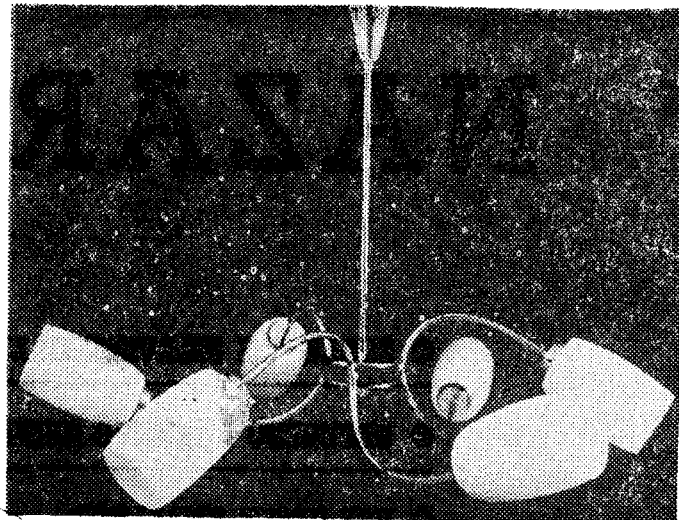
Večkrat smo torej že obravnavali vprašanje priznavalnine, vendar še vedno ni jasno, kaj to sploh je. Seveda je povsem zgrešeno stališče prve tovarišice, ki je iz invalidnine in priznavalnine sestavila nov pojem »priznavalnine«, kar seveda ne pomeni ničesar. Tisti, ki je bil vojak ali borec NOV ali je aktivno in organizirano deloval za cilje NOV in utrpel pri tem zmanjšanje svojega zdravja ali telesne celovitosti zaradi okoldbe, pothabe ali bolezni, ima pravico zahtevati invalidnino. Če je seveda njegova telesna celovitost zmanjšana za najmanj 20 %. Vsi tisti, ki so bili ranjeni ali bolni in jim je rana, poškodba ali pothaba pustila določene posledice, so to-

rej invalidi. Če jih kot take prizna zdravniška komisija, in če za to svojo poškodbo dokažejo, da so jo dobili v vojni, imajo pravico do invalidnine. Ta se ravna po odstotku invalidnosti. Pri invalidnosti se ne gleda na premoženje, temveč samo na poškodbo. Pač pa vplivajo premoženjske prilike na razne dodatke in razne pravice iz svojstva vojaškega vojnega invalida. Toda na dosego svojstva invalida premoženjske prilike ne vplivajo.

Nekaj povsem drugega kot invalidnina, ki jo dobivajo invalidi, pa je priznavalnina. Ze ime samo pove, da pomeni to neko priznanje in sicer priznanje vsem tistim, ki so aktivno sodelovali v osvobodilnem boju, pa so zato potrebni neke pomoči. Če so zaradi starosti, bolezni, onemoglosti ali drugih vzrokov te pomoči potrebni. Priznavalnina pomeni torej pomoč, ki jo dajejo občinske skupščine borecem ali aktivistom na svojem področju, ki nimajo rednih dohodkov, nimajo premoženja ali pokojnine, pa so zaradi bolezni ali starosti nesposobni, da bi si sami zagotovili redna sredstva za preživljanje, ali pa so dohodki, ki jih prejemajo, nezadostni. Medtem ko je vprašanje invalidnine enotno urejeno za vso državo z

zakonom o vojaških vojnih invalidih, pa urejajo vprašanje priznavalnine občinski odloki. Sredstva za invalide se zagotavljajo iz drugih proračunov, kot sredstva za priznavalnino, ki jih izplačujejo občine. Tiste občine, ki so bogatejše imajo v ta namen več sredstev kot revnejše. Spveda pa igra pri tem veliko vlogo tudi zanimanje odgovornih organov za ta problem. Velja torej, da je invalidnina eno, priznavalnina pa drugo. Priznavalnina pa ni nič. Do invalidnine ima vsak invalid pravico, do priznavalnine pa ne. Priznavalnina se mu lahko prizna, če so sredstva na razpolago, lahko pa tudi ne. Invalidnina pa se mu mora priznati, če invalid izpolnjuje zakonite pogoje.

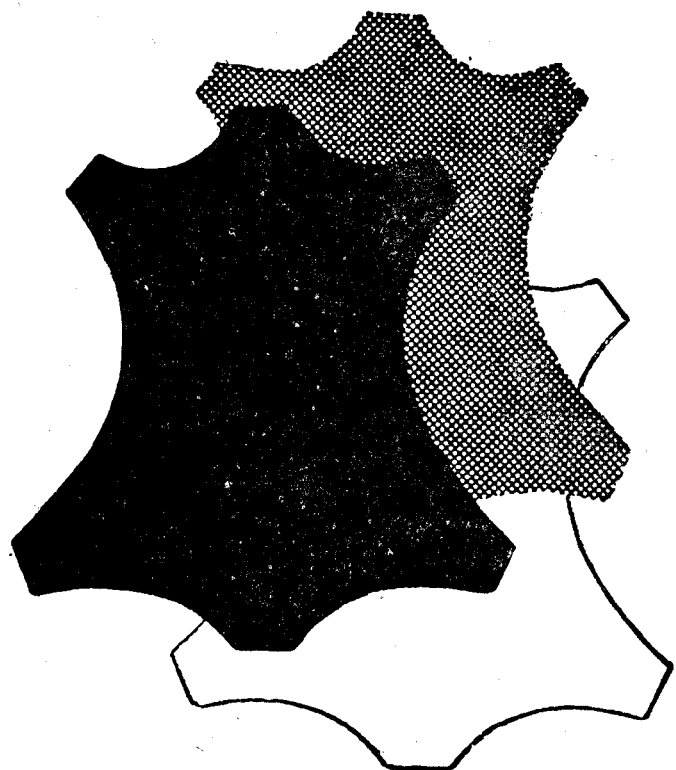
Prav v tem pa je bistvo odgovora drugi tovarišici. Nihče ne more biti 100 % upravičen do priznavalnine. Lahko izpolnjuje pogoje po odloku o priznavalninah, lahko je bolan, star, nesposoben, toda če ni socialno ogrožen, priznavalnine najbrž ne bo dobil. Zlasti ne sedaj, ko imajo tudi občine v ta namen sredstva močno omejena. Za priznavalnino je torej mogoče prositi pri občini, ni je pa mogoče zahtevati in tudi ne s 100 % gotovostjo pričakovati.

»EMI«

ELEKTROMONTAŽA IN INSTALACIJE
POLJCANE

- ELESTROINSTALACIJE
- IZDELAVA KVALITETNIH LESTENCEV

Usnjarna, tehnična konfekcija,
konit, usnjena konfekcija,
obrat lahke obutve

USNJARSKI KOMBINAT **KONUS** SLOVENSKE KONJICE

USNJARSKI OBRATI: REČICA, MIREN, LENART, LJUTOMER,
TANINKI MAJŠPERK IN SEVNICA

in poslovalnice krzno in usnje v SLOVENSKEH
KONJICAH, MARIBORU, NOVI GORICI, BEOGRADU, PTUJU,
CELJU in NOVEM SADU

nudi trgovski mreži in potrošnikom prvovrstne in iskane
izdelke.

Kdor kupuje izdelke »KONUS«, je zadovoljen.

LESNA INDUSTRIJA NAZARJE

- ŽAGAN LES IGLAVCEV IN LISTAVCEV
- GRADBENO POHIŠTVO (OKNA, VRATA)
- VSE VRSTE EMBALAŽE

ZA CENJENA NAROČILA SE PRIPOROČA KOLEKTIV

LIN NAZARJE

IZVOZNO UVOZNO PODJETJE

PRIMORJE-EXPORT NOVA GORICA Rožna dolina 5

NAŠE PODJETJE OPRAVLJA VSE POSLE IZVOZA
IN UVOZA PO GORIŠKEM IN VIDEMSKEM SPORAZUMU
POSLUŽUJTE SE NAŠIH USLUG

Tovarna
elektromateriala
Ljubljana-Črnuče

IZDELUJE:

- ves elektroinstalacijski material najsodobnejših oblik
- vodotesni elektroinstalacijski material
- pešni cevi in pribor
- izolacijski material
- električne likalnice, navadne in z regulacijo
- suhe transformatorje

PRI NAKUPU PAZITE NA ZAŠČITNI ZNAK
KI VAM JAMČI DOBRO KVALITETO

MILE PAVLIN:

SOŠOLCI

Obveščevalna služba! Savo si je že velikokrat želel, da bi ga odredili za to delo, toda nekoč so bolj potrebovali komisarije kot obveščevalce. Nekajkrat se je ponujal, pa ga niso hoteli vzeti. Zdaj mu komisar sam ponuja...

»Zelo rad. Že zdavnaj sem si tega želel,« je brž odgovoril Savo.

»Potem pa kar z menoj,« je takoj odgovoril komisar. Povabil ga je, naj mu sledi in ga odvede v sosedno hišo. Tam ga je predstavil načelniku. Kmalu sta Savo in načelnik ugovarjala, da sta bila že nekoč skupaj. Komisar se je poslovil in ostala sta z načelnikom sama. Nekaj časa sta se pogovarjala, potem pa je načelnik poiskal v torbi precej zajeten sveženj papirja ter začel brskati po njem.

»Poglej,« je dejal, »začetek boš imel kar dosti. Če česa ne veš, vprašaj. Nihče izmed nas nima za te reči šol, kar smo se naučili, smo se kar tako. Samo na izkušnjah se učimo. Preberi, razmisli in povej, kaj misliš. Kasneje kdaj se bomo posvetovali, kaj naj napravimo.«

Potem je brez besed nekam odšel in pustil Sava samega. Savo je začel prebrati poročila v mapi, nato jo je obrnil in prebral na platnici napis:

— Verjetno radijski oddajnik —

V poročilih je pisalo o več kot desetih primerih, ko so bile po vaseh posamezne naše enote presenečene in so utrpeli hude izgube. Vseposod so domobranci do potankosti poznali sistem straž, patrolj ter zased. Spet drugi so bili skriti po hišah, ko je prišel bataljon v vas. Ko so borci stali v zboru zaradi razporeda, so vžgali po njih. Bataljon se je seve razbežal, pratež izgubljen, mnogo žrtev. Kurirji so izginjali brez sledu, terenske aktiviste so že skoraj povsem iztrebili.

Savo je prenehal brati. Imena vasi, kjer so naše enote pretrpele poraze, so se mu začela prepletati. Nekatere vasi je poznal, za druge si ni mogel predstavljati, kje naj bi bile. Toda računaj je, da so napadi najbolj pogosti prav v tem, jugovzhodnem delu Suhe krajine. Pomislil je na zemljevid. Vstal je in poiskal staro, zaplenjeno italijansko specialko, ki jo je nosil v svoji prtljagi še od italijanske kapitulacije sem, čeprav je bila že vsa razcefrana. Vzel je svinčnik v roke in začel pisati datume v kroge, ki jih je zarisal po sumljivih vaseh. Dvainpetdeset napadov, je nazadnje zaprepačen ugotovil. Krogi so bili najbolj na gosto okoli vasi, kjer je nekoč, preden je bil pri Žužemberku ranjen, taboril njegov bataljon. Pa tudi v tisti vasi.

Kaplan Stanislav... Če nima ta prstov vmes, je takoj pomislil, v istem hipu pa je to misel že zavrgel. Zakaj bi domobranci izkoriščali za svojo obveščevalno službo ravno kaplana? Že tako so duhovniki sumljivi, odkar so se v tako velikem številu pred dvema letoma začeli ukvarjati z organiziranjem bele garde, da o predvojni protikomunistični in sploh protisovobodomiselni gonji niti ne govorimo? Ali ni dovolj drugih, ki bi bili pripravljeni iz kakšnega skednja ali samotne zidance skrivaj oddajati poročila po radijskih valovih? Morsova abeceda že zdavnaj ni več nobena posebna umetnost. Znajo jo mnogi poštarji, železničarji, tudi amaterji, da ni nekdaj in sedanje vojaške telegrafiste niti ne pomislimo. Začuduje tudi malo bolj bistro kmečko dekle, ki je končalo tedaj kje v Ljubljani. Kdo bi poznal vse Mücke in Francke, ki ni brez nje skoraj nobene družine? Ko je pa v vsaki hiši kup otrok in med njimi tudi odraslih deklet. Kdo bi vedel, če je katera izmed njih izginila za mesec ali dva v Ljubljano?

Domobranske postojanke so tudi daleč. Pet do sedem ur hoda je do najbližjih. Vmes so naše patrolje, obveščevalci in terenski aktivisti, včasih pa tudi celotne enote, bataljoni in brigade. Izdajalec bi moral tja peš. Tam bi nekaj časa trajalo, preden bi ga spustili v postojanko in preden bi razložil, kaj hoče. Potem bi spet trajalo najmanj eno uro, preden bi se domobranska enota pripravila na pohod. Četa ali celo bataljon bi namesto sedem ur hodila nazaj najmanj deset ur, saj bi se morala zavarovati pred partizanskim napadom...

Torej, po vsem tem je očitno, da v tem kraju deluje ena ali več radijskih postaj in da so prebivalci več ali manj organizirani v obveščevalni mreži. Sum, ki ga je treba šele dokazati, najti oddajnik, telegrafista in ljudi, ki zbirajo zanj podatke. Najbrž sam radiotelegrafist ne stika za terenci in partizani, ne lovi besed za priprtimi vrati. Toda kdo?

Spomnil se je govorice, da v tej in v nekaterih bližnjih vaseh ni niti enega partizanskega človeka. Torej nikogar, ki bi lahko opazoval sovaščane in sporočal ugotovitve. Morda bi v tiste vasi poslali koga od drugod, češ da je pobegnil pred partizani? Toda kako naj ta poroča in končno, kdo bo šel na tako tvegano delo. V tistih vaseh so brez dvoma samo domačini, ki sovražijo vse tujce. Posebno še, če kaj sumijo...

Dolgo je Savo tuhtal in ugibal, kako bi se lotil te zadeve. Pomislil je celo na to možnost, da bi v tistih vaseh nastanili za nekaj dni celo divizijo ter med tem časom temeljito preiskali vse hiše. Toda to bi pomenilo iskati iglo v skednju. Končno tudi, kako bi pogrešali celo divizijo za nekaj dni na drugih položajih?

Nazadnje je obupal. Uvidel je, da so si že drugi pred njim belili glave z istim vprašanjem. Torej nam bo lahko pomagal samo srečen slučaj, je nazadnje pomislil z grenkobo, razočaran nad prvim lastnim porazom pri delu v obveščevalni službi.

Spodaj pod poročili je bilo še nekaj papirjev. Začel jih je pregledovati. Že prvi, ki ga je vzel v roke, mu je spet pognal kri v glavo.

(NADALJEVANJE)

VELEBLAGOVNICA S TEHNIČNO ŽELEZNINO
IN KOVINSKIM BLAGOM

Kovinotehna Celje

IMA NA ZALOGI

- ŽELEZO, JEKLO, BARVNE KOVINE,
- RAZNOVRSTNO ORODJE, KROGLIČNE
- LEŽAJE, VIJAČNO BLAGO, ŽIČNIKE,
- OKOVJE, ARMATURE IN SANITARNO
- KERAMIKO

Pred nekaj dnevi je praznovala svoj šestdeseti rojstni dan tovarišica Pavla Mencejeva. Ob jubileju sem ji čestital v imenu uredništva in bralcev »TV 15«. Ko sva si segla v roke in potem, ko sem se z njo pogovarjal, sem razumel, zakaj tisoče src živi z njo: ta srca so jo vzljubila, kot more ljubiti srce nesrečnika, ki ga je reka življenja pustila na obrežju samega, pa mu nekdaj ponudi roko in mu pomaga iz najhujšega. Tovarišica Pavla je neštivilnim med in po vojni ponudila roko, poiskala tudi tiste, ki svoje nesreče niso obe-

dil pokojni Jože Simončič. Razstrelilno maso so izporevali pri peku Pretnarju v Šiški.

Pod Nemci se je zaostrilo. Tovarišica Pavla se je tudi takrat znašla. Skupaj s svojimi sodelavci je dajala zapornikom, ki so jih Nemci z vlakovi vozili v Nemčijo, pakete s hrano in oblačili, tako, da je podkupovala stražarje. Ob koncu leta 1943 ji je bila poverjena funkcija okrožnega intendanta, ki jo je opravljala do januarja 1944.

— Prvič so me osebno preiskali na domu februarja 1944. Pa me niso odpeljali; samo

upokojitve do pred nedavnim, v invalidski organizaciji ter kot članica socialne komisije pri republiškem odboru ZZZ NOV Slovenije.

— Kaj vas je pritegnilo, da ste pričeli delati v invalidski organizaciji, sem jo vprašal.

— Moje članstvo v KP se ni skladalo z lastništvom podjetja. Enostavno, vest mi tega ni dovoljevala. Kot prva sem dala svoje podjetje, še pred nacionalizacijo, invalidski organizaciji.

To pa gotovo ni bil edini vzrok, da je tovarišica Pavla pričela delati v invalidski organizaciji. Tu je njena vest, njen občutek, pomagati ljudem v nesreči. Sama je mnogo pretrpela in želela je, da bi bili drugi srečnejši od nje.

Pavla Mencejeva šestdesetletnica

— Katera zadeva iz vašega delokroga vas je najbolj prizadela, sem pobral tovarišico Pavlo.

— Bilo je leta 1950, ko sem dobila anonimni dopis o nekem invalidu v Gadovi peči. Tam se je mojim očem ponudil grozljiv prizor: neki bogat kmet je svojega invalidnega brata zaprl v hlev kot žival. Brat je tam ležal, gol, pokrit z nečim, kar je bilo nekdanj odevja. Kmet sem prosila, da je s seboj svoja oblačila in napravil brata za pot v bolnišnico.

Ne bi mogli prešteti ljudi, katerim je tovarišica Pavla kakorkoli pomagala; pomagala je invalidom, vdovam, otrokom brez staršev. Vsakogar je bodrila, mu vlivala moč s svojimi nezlomljivo življenjsko silo. Tovarišica Pavla še vedno, čeprav že upokojena, pomaga, kjer le more. Udeležuje se komisij, dela kot porotnik in še nešteto drobnih opravkov izpolnjuje njeno življenje.

— Kaj ste položili na srce svoji naslednici? sem vprašal tovarišico Mencejevo pri slovesu.

— Delaj po svoji vesti, sem ji velela. Postavi se v položaj tistega, ki je tvoje pomoči potreben in pomagaj, kakor hitro moreš. Kdor prej pomaga, pomaga dvakrat!

—žž—

Še nekaj predlogov k novi članarini

Na zadnjem razširjenem plenumu ZZZ NOV občine Kranj, so med drugim zelo obširno in živahno razpravljali o višini članarine za prihodnje leto. V živahni razpravi, v kateri je sodelovalo nad 26 diskutantov, je bilo poudarjeno, da predlagana višina članarine za prihodnje leto t. j. 1200 S-din, ni na mestu oziroma, da je pretirana in da bi bila lahko najvišja do 600 S-din ali 50 S-din na mesec. Dosedanja članarina 240 S-din

je bila sicer nizka, vendar za marsikatero že sedaj zadosti visoka spričo nekaterih nizkih pokojnin, zlasti pri članih ZVVI, zato bi bila članarina 600 S-din zadosti visoka. Ta članarina naj bi bila enotna tako za člane ZB NOV, ZROP, kakor tudi ZVVI. Naj omenimo, da so na plenumu sodelovali vsi člani predsedstva in komisij za rezervne oficirje in podoficirje, kakor tudi komisije za VVI, ter predsedniki in tajniki

vseh osnovnih organizacij vseh treh združenj. Prav tako so predlagali, da bi čim več članarine ostalo v organizacijah samih, saj je nemalokrat to edini vir dohodka organizacije.

R. C.

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital
TOVARNE SVILANIT KAMNIK

OBJAVLJAMO ODLOMEK IZ ROMANA MIHAILA LALIČA, KI JE NEDVOMNO ENO NAJLEPŠIH UMETNIŠKIH DEL NA TEMATIKO NOB V JUGOSLOVANSKI KNJIZEVNOSTI. V TEM ODLOMKU PISATELJ PRIPOVEDUJE, KAKO JE LELEJSKA GORA DAROVALA UPORNIKU POGUM IN MOČ, DA JE PREMAGAL PODIVJANEGA BIKI IN SI POTESIL LAKOTO Z NJEGOVO KRVIJO KOT V PRASTARI KAMENI DOBI. ROMAN LELEJSKA GORA JE IZDALA MLADINSKA KNJIGA.

Tri dni so rojili in begali po hribih pa iskali Mirka Kadišina. Gledal sem, kako ga kličejo z iztegnjenimi vrstovi. Ko se jim je zazdelo, da se je oglašil, so planili v neprehodne gošče in zagate, kjer so mislili, da ga je doletela nesreča. Zdelo se mi je, da se tisti zlohotni hudič poigrava z njimi in z mano: popelje jih proti Gubavcu, da me

boj, izgubljen si, nihče več se zate ne zmeni. Zakaj bi se zme-nil, kaj pa si sedaj? Ne borec ne hajduk, ne žrtev, nič. Zvij se kakor lačna kača pa počasi crkni!...

Skrčil sem se, stisnil skupaj brado in kolena — tako je manj neprijetno. Vidim, da se človek lahko marsikaj nauči tudi od kače. Nekatere kače, tako sem nekje slišal, se ugriznejo

ko si vedel, da je to težko in prekleto? Sam si si izbral to srečo, nihče ti je ni vsilil, zato zdaj trpi in molči!... Zakaj se nisi izvelel pa šel na Plevlje, pa v Prvo proletarsko, pa z ljudmi, da padeš kot človek, ne pa takole!... Zdaj molči, molči, samo molči!... Zamudil si, da bi padel v boju, doživel si, da te premagujejo — v kaj boljše-ga sedaj upaš?...

PIJAN OD KRVİ

premoti in uspa, potem pa jih vrne z druge strani naravnost proti meni. Že sem hotel stopiti iz zaklonišča, da bi jim povedal, kje ga bodo našli. Na srečo sem ozdravil. Sklepam iz tega, ker sem lačen — požrl bi stare škrate in hudičev krivo nogo, če bi mi kako prišla pod zobe. Poiskal bi si rad kaj, da potolažim želodec, toda nimam moči, da bi hodil — noge so mi odpovedale in oči me večkrat prevarajo. Drugega mi ne ostane: počakati moram, da pride hudič, kakor je navajen. Mislim, da je prišel tudi sinoči in me gnjavil: »Konec je s te-

in pomladijo z lastnim strupom, da dlje živijo. To bi moral storiti tudi jaz, ne da se pomladim, od tega mi ni, temveč da se z nečim pokratkočasim v brezdelju in da se okrepim vsaj s svojim strupom, ko se ne morem s čim drugim. Strupa je v meni za cel rod kač, samo ne vem, kako bi ga izkoristil. Obgrizel sem si nohte, načel prste, nič ne pomaga. Zato sem se hotel kolen. Zakaj bi jim prizanašal, saj so, grda in suha, spet pogledala skozi krpe. Zobje so se mi izbrusili, grizejo do kosti in škrtajo: Zakaj si si izbral, da postaneš komunist,

Grizem, pa ne boli — odmrlo je. Le grenak sok od znotraj peče po razgrizenem kakor jod. Nazadnje sem se tudi tega naveličal. Raje bi imel kosček mesa od račnja, takšnega, ki opeče dlan in usta, kakor tri dni tega omladnega glodanja samega sebe. Sanjam o takem kosu mesa in se čudim: le kako sem bil tako nor, da sem bolj cenil pravico in svobodo in ne vem kaj še?... Nenadoma sem se spomnil vola. Nekdo mi je nekje rekel, in zdaj se mi, da ne tako davno, da je ušel vol iz četniškega plena in vdal (Nadaljevanje na 10. strani)

Okrogle
in oglate

Ameriške oborožene sile so postale »najboljša šola alkoholizma«, je zadržala predsednica Ameriškega ženskega krščanskega združenja proti alkoholizmu Fred J. Tooze. Po njeni trditvi so samo v avgustu t. l. prepeljali v Južni Vietnam 270.000 steklenic viskija, rum, drugih alkoholnih pijač in celo — vodke. Mrs. Fred J. Tooze je rekla: »Po pričakovanju bi morali iti ameriški vojak v borbo trezni, je pa ravno narobe, bojujejo se — pijani!...«

Tuje napake... »Nekateri vlagajo tuje napake v hranilnici. Vedno se kaj nabere,« je napisal v »Nepočasnih mislih« poljski satirik S. J. Lec.

»Sarotti-Soldaten« — je nov pojem v Zahodni Nemčiji. Sarotti je ime znane zahodnonemške tovarne čokolade. Po tej čokoladi so vzdeli ime rekrutom, nemškimi državljaniom, mulatom, tako imenovanim »otrokom okupacije«. To so sinovi Nemk in ameriških črncev, vojakov okupacijske vojske. Letos so prvič policali v vojsko več tisoč takšnih mladeničev čokoladne barve. Kaj takšnega ali podobnega se še ni zgodilo v zgodovini nemške vojske. Nemški rasisti — in teh ni malo! — so lahko ponosni na novo »arijsko čisto« vojsko!

Karakteristika pesimista. Pisatelj Erich Maria Remarque je napisal: »Pravi pesimist je človek, ki ga jamejo moriti skrbi, ko ni več ničesar takega, zaradi česar bi ga morale moriti skrbi.«

Francoski pisatelj Aleksander Dumas, oče, je bil na neki večerji. Ko se je vrnil domov, ga je vprašal sin: »Oče, kako je bilo na večerji?« »Nič posebnega,« mu je odgovoril oče. »Če ne bi bilo na večerji mene, bi mi bilo pravzaprav dolgočasno.«

Direktor, ki bi bil rad komandir... Diplomirana veterinarica Bojana Vučkov, zaposlena v tovarni krmil »Futoz Anka« v Futogu, je bila z odločbo direktorja Stevana Strca premeščena iz laboratorija na živinsko farmo. Občinski sindikalni svet v Novem Sadu je na pritožbo prizadete opozoril direktorja, da je prekršil do-

ločbe statuta in da mora svojo odločbo spremeniti. Direktor je na opozorilo takole odgovoril: »Veterinarica Vučkov se mora takoj premestiti iz laboratorija, statut pa lahko pozneje (!) spremenimo. Če lahko komandir v vojski razporeja vojake, zakaj ne bi bilo to možno tudi v podjetju?«

Na kaj so Britanci ponosni? 19-letni Roger Maxwell, obsojen na doživetno ječo zaradi umora nekega človeka, je nedavno skušal pobegniti iz zapore. Ujel so ga. Morali bi ga kaznovati, a kako, ko je kaznovan z doživljenjskim zaporom? Posebna komisija treh sodnikov je sklenila kaznovati ga z — batinami. Britanski minister za notranje zadeve Roy Jenkins je to prepovedal. Junaki! Upri se je namreč mnenju parlamentarne večine, mnenju, da so »batine edino uspešno sredstvo...« Vprašanje batin bi bilo v Britaniji še danes aktualno. V Solah je batinanje zakonsko določeno! Britanci so na to svojo tradicijo — ponosni!

Johnsonovi — mršava reklama... Ameriški založnik Myron Fass izdaja štiri filmske in televizijske časopise. Po umoru Kennedya v Dallasu objavlja Fass na naslovnih straneh vseh svojih publikacij kakšno sliko Kennedyjeve vdove Jacqueline. Njena slika zbujajo pozornost in pospešuje prodajo Fassovih publikacij. Fass je nedavno izjavil: »Ko sem objavil enkrat sliko Jacqueline skupaj s hčerko predsednika Johnsona, se je število prodanih časopisov takoj znižalo za pet odstotkov...« Johnsonovi torej niso dobra reklama...«

● V času turških vdorov iz Bosne v Slovenijo je bilo 1469. leta ubitih šest tisoč ljudi, v sužnost odpeljanih 8500 deklet, otrok in odraslih moških, zmožnih za delo.

● Osljček je imel 1745. leta 6917 prebivalcev, Zagreb pa samo 5560.

● Financiranje ameriških vojaških operacij v jugovzhodni Aziji (v glavnem v Vietnamu) je znašalo v lanskem proračunskem letu, ki se je končalo 1. julija 1966, 5 milijard 800.000.000 dolarjev, po predvidenju v letošnjem januarju pa zadevni izdatki ne bi bili smeli prekoračiti vsote 4.700.000.000 dolarjev. Senator R. Kennedy pa je rekel v intervjuju z agencijo UPI: »Porabljam petnajst milijard dolarjev za vojaško pomoč v Vietnamu. Predlagam, da odvezamemo dvodnevni ali tridnevni znesek te pomoči in ga porabimo kot pomoč za vso afriško celino!«

Zanimivo

● Proučevanje pridobivanja sladke vode iz slane vode opravlja — po podatkih UNESCO — 85 laboratorijev v 15 deželah.

● Soobni sovjetski tanki so močne premične trdnjave, ki se lahko postavijo po robu celo delovanju atomske eksplozije — je zatrdil maršal sovjetskih oklopnih enot Polubojarov. Ti tanki delujejo lahko na velike razdalje, premagujejo pri napredovanju vodne ovire in pasove, okužene z radioaktivnim sevanjem.

● V Angliji prireajo žabje tekme v daljinskih skokih. Neka žaba je skočila na neki tekmi 10 m daleč. Ta lastnost oziroma spretnost je razumljiva, ker sta najbolj razvita dela žabjega telesa njeni zadnji nogi, ki imata — v primerjavi z drugimi deli njenega telesa — orjaško močne mišice. Prav te mišice omogočajo žabi, da hitro plava in daleč skače, kar jo, prav posebno na kopnem, rešuje pred številnimi sovražniki.

● Dnevna poraba vode po prebivalcu v industrializiranih deželah znaša 350 l ali povprečno nekaj manj kot 15 l na uro.

● Skupna površina vseh umetnih jezer na svetu znaša približno 500.000 kvadratnih km, skupna površina naravnih jezer pa znaša petkrat več. Največjo površino ima umetno jezero Akosombo na Gornji Volti v Gani in sicer 8.500 kvadratnih km. Od 19 jezer, katerih površina obsega po več kot 1000 kvadratnih km, jih je 11 v ZSSR. Največ umetnih jezer ima ZDA: 2.632; nato pride Japonska 1.705, sledita Velika Britanija: 408, Italija: 342. Največ umetnih jezer gradijo v ZDA: 217, nato v Indiji, na Japonskem in v ZSSR. Najvišje pregrade za bodoča umetna jezera gradijo v ZSSR na reki Inguri (301 m) in na reki Vahš (300 m). Skupna količina vode v vseh umetnih jezerih znaša približno 5.000 kubičnih km. Za primerjavo: količina vode v Ohridskem jezeru zavzema 50 kub. km.

● Anketa časnika »Washington Post« o vprašanju umora predsednika ZDA Kennedyja. Po trije od vsakih pet anketiranih so zavrnili sklep komisije, da je atentat izvedel — en človek (Oswald). Tri petine vseh anketiranih so prepričani, da je bil umor dejanje zarotnikov, čeprav ne povedo ničesar o tem, kdo bi utegnil biti zarotnik. Poleg tega je število ljudi, ki verjamejo, da je Oswald ubil predsednika, čedalje manjše.

● Največji poranjenik popra na svetu je Tunizija, kjer porabi vsak prebivalec povprečno po 220 g popra na leto. V ZDA porabi vsak prebivalec približno po 100 g popra na leto, v Kanadi po 81 g, na Švedskem po 83 g, v Nemčiji po 63,5 g. Povprečna evropska poraba popra znaša približno 35 g na prebivalca. Na Kitajskem in Japonskem porabijo sorazmerno malo popra, samo 0,9 g oziroma 3,18 g na prebivalca povprečno na leto. Svetovni pridelek popra znaša 75.000 ton na leto. Največji pridelovalci popra sta Indija in Indonezija, ki pridelata približno 50 odstotkov celotne svetovne količine, drugih 50 odstotkov pa Saravak, Ceylon, Brazilija in Madagaskar.

● Norvežani so veliki ljubitelji sira. Po zadnjih podatkih iz leta 1965, poje vsak Norvežan povprečno 9 kg sira na leto. Po Norveški prideta pri porabi sira po prebivalcu na vrsto kot druga in tretja dežela Svica in Francija.

● Tudi bogata Švedska ima težave s stanovanji; primanjkuje ji približno 400.000 stanovanj. Mladoporočenci čakajo na stanovanja povprečno po 5 let, ni redek primer, da dobijo stanovanje šele po osemletnem čakanju.

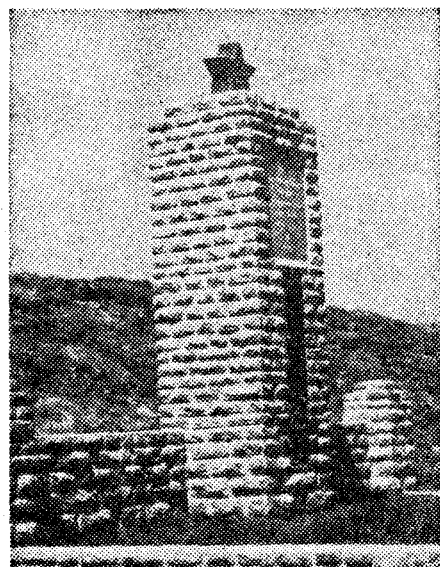
● Japonska otoka Honšu in Hokaido bodo spojili z najglobljim podmorskim predorom na svetu. Predor bodo zvrtili skozi skalne plasti — sto metrov pod morskim dnem. Dolg bo 36,4 km. Stroški za izgradnjo predora bodo znašali več kot 400 milijard starih dinarjev.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Letos mineva sto let, odkar je bilo ozemlje videmske pokrajine, razen kanalske doline in červinjskega okraja, priključeno italijanski državi. Z ozemljem videmske pokrajine je bila tako priključena Italiji tudi Beneška Slovenija. Ob tej obletnici dogodka, po svoje usodnega za beneške Slovence, se spominjamo slovenskega pesnika, pisatelja in znanstvenika, ki je od leta 1895 poučeval na videmskem liceju. — Kdo?

Prevrnjene lokomotive in vagoni, gore skrivljenega železa, porušeni mostovi, skladišča nafte v plamenih... to so bili pogosti prizori med NOB. Diverzanti so okupatorjem zadajali hude izgube in bili partizanom v neprecenljivo pomoč. — Kdo je eden najbolj znanih diverzantov na sliki? Bogate izkušnje si je pridobil že v Španiji. V svoji domovini, predvsem na Hrvaškem, je bil strah in trepet okupatorja.

Spomenik na sliki leži od vseh spomenikov v Sloveniji na najvišji točki, na vrhu v predgorju Julijskih Alp med Selško dolino, Baško grapo in Cerkljanskim. Zjutraj 24. marca 1945 se je tod odigrala tragedija, ko so Nemci obkolili borce Kosovelove brigade, italijanskih brigad in inženirskega bataljona XXX. divizije. Kje leži ta spomenik?

Srbski karikaturist je bil vse življenje v službi napredka in človečnosti. Njegovo orožje v boju z nazadnjaštvom in mračnjastvom sta bili ironija in satira. V času španske državljanske vojne je njegova karikatura postala izraz borbe proti Francu in njegovim pomagačem. Iz tistih časov izvira tudi ta karikatura, ki prikazuje diktatorja Franca pod vsliscami... — Ime karikaturista?

PARTIJSKA IZKAZNICA

Edino vprašanje, ki sem si ga zastavil pred začetkom snemanja je bilo: zakaj ljudje vračajo partijske izkaznice? Scenarija nisem imel. Ekipe je sedla v avtomobil in krenili smo od mesta do mesta, od primera do primera.

Nisem prepričan, če mi je uspelo poiskati najbolj zanimive primere, vendar je resnica, da je veliko število tistih, ki so vrnili partijske izkaznice prav iz vrst delavcev, iz vrst udeležencev narodnoosvobodilne vojne in med tistimi z dolgoletnim partijskim stažem.

Vzroki so bili različni. Bili so taki, katerih starši so zahtevali cerkveno poroko, nekaterim se je zdela previsoka članarina, spletkarjenje itd.

Najbolj zanimiv je bil primer iz Vodic. Nek Vodičan je bil med NOB najprej v partizanih, pozneje je ušel in se pridružil Italijanom, fašistom. Po vojni se ni smel vrniti v rojstni kraj in je odšel v Italijo. Obogatel je, pravi, in si zaželel domače zemlje. Nekega dne se je pojavil v Vodicah. Obiskal je vse, radodarno je delil nylon plašče, srajce... in pričelo se je govoriti o njegovi rehabilitaciji in stalni vrnitvi v Jugoslavijo. V tem trenutku je skupina komunistov, med njimi največ žena, katerih može so padli v boju s sovražnikom, v katerih vrstah se je boril tudi naš Vodičanin,

vrnila partijske izkaznice — užaljeni zaradi obnašanja nekaterih komunistov, ki so skoro nasedli darilom bivšega fašista...

In ta drama, ki se je odigrala v vodičanskih hišah, v času ko so turisti brezskrbno čofotali v morju, me je toliko pritegnila da sem pričel razmišljati celo na igri film.

P. S.

Fašist iz Vodic se je vrnil v Italijo, kratkometražni film »Partijska izkaznica« je v zaključni fazi. Snemalec je Stevo Radović. K. S.

Odgovori na »Znanje in spomin«

1. Ivana Trinka-Zamejskega
2. narodni heroj Ivan Hariš — Ilija Gromovnik
3. na Poreznu
4. Pjer Križanič

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in kišerje CZP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev oziroma 15 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oz. 40 N. par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj., p. predal 598-XI. ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

(Nadaljevanje z 9. strani)

sam tava po planini. Volkovi ga bodo ali ljudje — v tej planini nihče ne ostane dolgo sam. Ko bi se našel kak pošten vrag, pa ga ni, in bi tega vola nagnal sem, k meni — dušo bi dal za tak obrok. Zekaj pa ne duše, kaj hočem z njo? Duša je samo čut za druge, skrb za druge pa jok in stok, ker so slabotni, ker so brez pameti, ker jih je strah, ker so lačni in nesrečni na sto načinov. Kaj bom jaz s to skrbjo za druge zdaj, ko so mi drugi obrnili hrbet?

Tudi hudič, če bi poskusil tega vola obrniti sem, proti meni, dvomim, da bi mu uspelo

ba, in zvesta. Če najdem vola ali vsaj pol vola, mu bom odrezal dva kosa kože in jih obul, kot se spodobi.

Vzpel sem se na hrib in gledam — ničesar ni. Bilo je sploh neumno pomisliti, da bom vola našel — hajke so ga opazile ali letela žandarmerija, ali tisti, ki so iskali Mirka. Ni ga in ni. Doline so prazne, koder sega pogled. Zelenijo se samo poglobili valovi in od vetra povlajani vrtinci trave na pognojenih travnikih okrog planšarije. Tukaj še nimajo dovoljenja za košnjo, po moji krivdi. Dokler me ne ubijejo, so mi rekli, ni govora o košnji — tako dosežejo, da me ljudje sov-

proti njemu, pa tudi hudič me ni prav razumel — zatorej sploh nimam sreče. Od nikoder kakega ušivega četnika ne tovnika, ki bi se vračal s pota, ne menih z bisago, ne cigana — bogme, tudi nje bi izropal. Na Bari pod Vraganovo vodo vidim po stopinjah, da je šla mimo neka živina. Že davno, vsaj pred tednom dni — marsikatero teh govedov so že zaklali in razmetali kosti. V hribu na drugi strani je vide-ti goljave kot jezera, obdana s hosto. Zagledal sem ga na eni teh goljav in najprej pomislil, da me oči varajo. Ne vem, ali je vol ali hudič, črn je, podobno ožganemu hodu, ki se po-

bi napadel. Kako naj napadem, ko komaj lovim sapo? Najbolje, da sploh ne poskušam. To je lahko vaba: čakajo skriti, da se pokažem, potem bodo zatuli in napadli, kasneje se pa seveda dolgo bahali, kako so me speljali na led. O tem volu mi je povedal Taslač, jaz pa ne vem, če ni domenjen z njimi; morda ni domenjen, temveč so ga z grožnjami prisilili, da me privabi sem...

Bik, ne vol, me je nekako opazil, puhal skozi nos, dvignil glavo in me začel iskati z očmi. Zleknil sem se na tla pa drsel po strmini hitreje in dlje, kakor sem želel. Nihče ni zavpil, ni počila puška. Zatorej ni vaba, sem si rekel. Bik že dolgo živi daleč od ljudi — po-divjal je in čuti so se mu izostri. Vrnil sem se, da ga od daleč pogledam. Ne morem se ga nagledati. Strašno je lep z vratom do trave, s širokim čelom pod kodrasto dlako in krasnimi šilastimi rogovi. To je v nebo vpijoča krivica, da bedno bitje, kakor sem jaz, onemoglo in brez upanja, more in mora uničiti to lepoto in tako moč! Sonce je še visoko, prezgodaj je, da začnem, in dobro je, ker imam vzrok za odlašanje. Tako še zmeraj lahko upam, da bo poseglo kaj vmes, lahko pride od kod kaka hajka in mi prepreči. Nenadoma sem se domislil Jevrema Srdjica: »Ko pome-riš v človeka in se ti zasmili, si predstavljaš, da to ni človek, temveč neko naravno zlo ali zmaj, ki ga je treba uničiti...« Tole je tudi nekakšen zmaj, sem si rekel — črn je, sam je, morda je Minotaver v globinah Lelejske gore...

Pomeril sem v sredino čela in spustil dva prsta niže. Leva roka mi drhti, vendar sedaj manj. Bik me je opazil in spoznal, kakor človek včasih spozna smrt, kateri ne more več uiti. Dvignil je glavo, ne zato, da bi pobegnil, temveč da pokaže vso svojo lepoto na

tem poslednjem snemanju. Ali ima zaupanje v človeka ali pa hoče vprašati, zakaj. Oči so se mi zamigljale od solz, to je znamenje, da sem res oslabele. Ne utegnem si obrisati oči ne čakati, da solze usahnejo — če bom omahoval samo še trenutke, mi bodo popustile roke in volja. Potegnil sem petelina in pok me je oglušil. Bik je pokimal, se poklonil — poklonil soncu. Obrnil se je proti Lelejski gori pa se poklonil še nji. Zazdelo se mi je, da jima pravi po svoje: Zbogom ubili so me!... Stekel sem, da mu presekam golačec, dokler še ni izdihnil. Pogledal me je z velikim očesom: Ti si me torej ubil?... Roka mi je zastala v gibu — zdi se mi, da to nisem jaz, temveč je nekdo drug, neki prebrisanelec, uporabil mojo roko in puško.

Zdaj je vseeno, sem rekel sam pri sebi. Zanj je vseeno, sem to storil jaz ali kdo drug — z ničimer ni več mogoče popraviti. Ne bog, ne hudič, ne vsemogočni svet, tudi če bi uporabili vse nakopičeno znanje in zdravila, ne bi mogli popraviti tega, kar sem jaz v trenutku porušil. Pohitel sem, da mu skrajšam muke in utišam dušo, ki stoka, namesto da bi se veselila zmage. Kri me je poškopila po bradi in očeh pa zaklokotala v travi. Izpuštil sem nož in zajel prgišče krvi — posrknil sem jo v enem požirku kakor Bele Trobrk, kadar kolje tuje ali svoje. Kri je topla in lepljiva, vendar ni neprijetna, kot sem mislil — nekako me spominja gostega soka dinje, ki se je ogrela na soncu. Zajemi še, je kriknilo iz mene, škoda, da bi šlo v nič! Našel sem pločevinko, zajel z njo in se napil. Kakor da sem se napil vina ali nekakšnega črnega mlijeka: nenadoma me je obšla moč in zgrabila čudna ihta, da z nožem param žile in vezi in odpiram skrite izvire, da trgam, bodem in param.

PIJAN OD KRV

— vol je trmoglava žival, raje se pase po senožitih, kakor da bi hodil skozi prazne hoste. Kaj, če bi ga šel sam iskat? Veliko upanja ni. Če je tak vol res zašel v planino, ga zverine in četniki ne bi pustili tako dolgo živeti. Toda če so ga raztrgali volkovi, bom našel še kak ostanek in ga spekel na žaru. Ne bo me motilo od tujih zob načeto meso — opral ga bom. Bogme, lahko je tudi neopran, ogenj vse počisti. Pa tudi če ne počisti, bi ne bilo tako grozno: moji zobje in volji zobje so bratje, enaki, poganja jih ista notranja plameniča želja... Ta misel, vztrajna kot muha, bolj rečeno, kot roj muh, ki se od nekd stalno obnavlja, me je slednjič spravila na noge. Popikane, in vendar kakor da so se zares pomladile. Gledam jih: to, je moja služkinja, pa sem jih pustil umirati od lakote. Dobra služkinja, urna, ko je bilo tren-

ražijo in da zavoljo mene sovražijo komunizem še tisti, ki ga ne bi hoteli sovražiti. Nazadnje me bo sovražil tudi Taslač, če me že ni, in kesal se bo, zakaj me ni razsekla s sekuro, ko sem spal. Najraje bi se spet zavil v klopek in čakal in crkaval. Ne, si pravim, grem naprej — da človek izgubi upanje, ni nikoli prepozno. Celo brez upanja lahko gre, korak za korakom — že sama hoja obeta kako srečanje. Po poletni poti lahko pride osamljen četnik: ustavi ga bom in pogledal, kaj nosi v torbi. Morda najdem mesno konzervo, ki jo je prihranil otrokom — vzel mu jo bom, da ne bo zastrupil otrok s sumljivo hrano iz konzerve.

Pozorno sem iskal, tavajoč gor in dol, toda prav nikjer ni krvavega sledu, sploh nobenega sledu, ničesar. Nisem začuden. Bog je že dolgo proti meni, vsaj toliko časa, kakor jaz

časi premika. To je neki drug vol, si pravim; oni me ne bi tako dolgo čakal, razen če nima kakih hudobnih namenov. Vendar je lahko isti: volkovi so od streljanja pobegnili in šli iskat mirnejše kraje, a četniki, ko preiskujejo gozdove, ne gledajo, kaj je po pašnikih.

Spustil sem se skozi goste jelovje do reke na dnu soteske. Reka je čista in plitva, prebrodil sem jo po podrtih drevesih. Po brezpotni strmini sem se povzpел hitreje, kakor sem mislil, da je mogoče — človek je vendar neke vrste ptica, zlasti kadar ve, kam je namenjen. Včasih me je obšel strah, da bo vol ušel, preden pridem do njega, in da sem se zaman mučil in da je bilo tako zmeraj, in da bi bil res čudež, če bi se zgodilo drugače. Slednjič sem ga zagledal — ni ušel! Zdaj me je prevzel nasproten strah: natelet sem na nekaj, kar izziva, pa nimam moči ne poguma, da